

PROGRAMLAMAYA GİRİŞ

Bilgisayar Programlarının geliştirilmesinde aşağıdaki adımlar gerçekleştirilmelidir:

1. Problemin Tanımlanması : Problemi çözmek için elimizde hangi veriler var ve neler isteniyor,
2. Çözüm methodunun geliştirilmesi (Analiz): Giriş(ler) ve çıkış(lar) belirlenir,
3. Çözüm methodunun adımlandırılması (Tasarım) : Problemin çözümüne ulaşmak için uygulanması gereken adımlar basit, açık, düzenli ve sıralı bir şekilde yazılır (ki buna ALGORİTMA denir).
 - Ana adımlar belirlenir
 - Ana adımlar belirlendikten sonra her adım detaylandırılır
4. Programın Kodlanması : Algoritması oluşturulan problem, seçilen bir bilgisayar proglama dilinin yapısallığı ve kuralları ile kodlanır.
5. Programın testi : Yazılan programdaki hatalar giderilir ve farklı girdiler için test edilip, denenir.

ÖRNEK : Girilecek 2 sayıyı toplayıp, sonucu ekrana yazdıran programı geliştiriniz.

1. Problem tanımlandı,
2. Çözüm methodu : 2 sayı (girişler), toplam sonucu (çıkış),
3. Algoritma :
 1. Başla
 2. Klavyeden girilen 2 sayıyı oku (ekrandan)
 3. Toplamını bul
 4. Toplam sonucu ekrana yaz
 5. Bitir

Sözcüklerin ortaya çıkaracağı yanlış anlaşılmaları ortadan kaldırmak için semboller ve matematiksel kısaltmalar kullanmak uygundur.





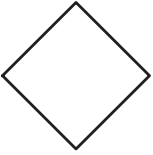

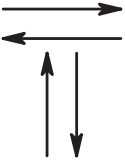
DEĞİŞKEN : Bir problemin çözümünde tanımlanan bir bilgi, farklı adımlarda farklı değerler alıyorsa buna değişken denir.

Birinci sayı : a, ikinci sayı :b, toplam:t olmak üzere, algoritma

1. Başla
2. a,b 'yi oku,
3. $t=a+b$ 'yi hesapla,
4. t yi ekrana yaz,
5. Bitir

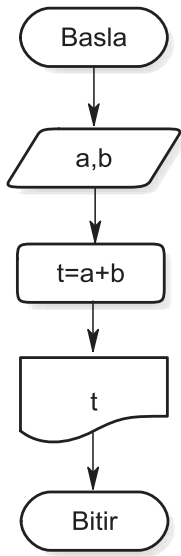
Akış Diyagramları : Programın genel görünümünün, planının, akış yönünün ve problemin çözümündeki adımların şematik gösterimine denir.

Akış diyagramlarında kullanılan semboller ve anlamları;

<u>Simge</u>	<u>Anlami</u>
	Basla, bitir
	Veri girisi
	Aritmetik işlemler ve atama işlemleri
	Çıktı
	Karar verme
	Tekrarlama
	Akış yönleri

Atama : Bir aritmetik ifadenin yada bir değerin bir değişkene tanımlanmasına (yüklenmesine) atama denir. Örneğin; toplam=a-5 veya a=2 gibi.

Örneęimize geri dönüp akış diyagramını çizelim ve 2 farklı programlama dili için kaynak kodlarını yazalım;



```
PASCAL

Program toplama;
Var
a,b,t : integer;

begin

readln(a,b);

t:=a+b;

writeln('Sonuc=',t);

end.
```

```
c/c++

#include<stdio.h>

İnt a,b,t;

main()

{

scanf("%d %d", &a,&b);

t=a+b;

printf("Sonuc=%d",t);

}
```

BASIC

```
5    REM Toplama Islemi
10   INPUT A,B
20   T = A+B
30   PRINT "Sonuc="; T
40   END
```

Son adım test ve doęrulama.

PASCAL PROGRAMLAMA DİLİ

Bir pascal programı en basit anlamda 3 kısımdan oluşur .

Program Başlığı

Tanımlama Bloğu

BEGIN

.....icra bloğu

END.

Program Başlığı :

Programın yapacağı iş ile ilgili bilgi vermek için kullanılır. Kullanılması mecbur değildir.

Kurallar,

1. Sayı veya özel karakterlerle ile başlayamaz,
2. Birden fazla kelime kullanılacaksa boşluk bırakılamaz, boşluk yerine alt çizgi (_) kullanılabilir,
3. Türkçe karakter kullanılamaz,
4. En fazla 127 karakter kullanılabilir,
5. Satır sonunda noktalı virgül (;) olacak.

Kullanımı  Program program adı;

Ornekler:

Program sayi_toplama;

Program sayi toplama; //HATALI

Program sayi2topla;

Program 2sayi_topla; // HATALI

Tanımlama Bloğu :

Tanımlama bloğu aşağıdaki alt blokları içerir.

1. Kullanılacak komutları içeren kütüphaneler (Unit, uses),
2. Etiketler (label),
3. Sabitler (const),
4. Değişkenler (var),
5. Tip Tanımlama (Type).

SABIT TANIMLAMA BLOĞU

Sabit değerlerin tanımlanmasında kullanılır. Sabit tanımlanması yapılırken “ = “ operatörü kullanılır, iki farklı kullanım tipi vardır,

1. Sayısal tiptekiler: doğrudan tanımlanır,
2. Sayısal olmayan (alfanumerik) tiptekiler : Tek tırnak içinde tanımlanır.

Sabit tanımlanması const anahtar kelimesinin altında yapılır.

Kullanımı

Const

Sabit adi = sayısal değer;

Sabit adi = ‘alfanumerik deger’;

Örnek:

Program sabit_kullanimi;

Const

a = 10;

bolum = ‘elektrik’;

```
Const
GecmeNotu=50;
VizeKatsayisi=0.4;
FinalKatsayisi=0.6;
```

```
Const
Pi=3.14159;
HataMesaji=’Yanlis Deger’;
Sayi=sqr(3/2)+Pi;
Islem=sayi-10*5+23;
```

DEĞİŞKEN TANIMALAMA BLOĞU

Değişkenleri tanımlamak için kullanılır. Matematiksel bir işlemin sonucunda değişkenin tamsayı, real veya alfanumerik tipte olacağı mutlaka belirtilmelidir. Programcılık açısından işlem sonuçlarının tahmin edilmesi önemlidir. Program boyutlarının küçük olması için en az bellek alanı kullanan değişken tipi tanımlanmalıdır.

Pascal Programlama Dilindeki değişken tipleri :

1. Sayısal,
2. Alfanumerik,
3. Boolean.

SAYISAL DEĞİŞKENLER :

A) Tamsayı Tiptekiler

Tip	Hafıza Kullanımı (Byte)	Aralık
SHORTINT	1	-128 to +127
BYTE	1	0 to 255
INTEGER	2	-32768 to +32767
WORD	2	0 to 65535
LONGINT	4	-2,147,483,648 to 2,147,487,647

B) Ondalıklı Tiptekiler

Tip	Hafıza Kullanımı (Byte)	Aralık
REAL	6	2.94E-39 to 1.7E+38
*SINGLE	4	0.71E-45 to 3.4E+38
*DOUBLE	8	4.94E-324 to 1.79E+308
*EXTENDED	10	3.3E-4932 to 1.18E+4932
*COMP	8	±9.2E+18

*Kullanılabilmeleri için programın başına {\$N+} direktifi yazılmalıdır.

Real tipteki veriler nokta içeren ve üstel formda ifade edilen sayılardır. Üst ifadesi olarak E harfi kullanılmaktadır. Örnek : $2.45E + 12 = 2.45 \cdot 10^{12}$

ALFANUMERİK DEĞİŞKENLER :

Sayısal anlamı olmayan değişken veya sabitleri tanımlamak için kullanılır. Sayısal olmayan karakterler 2 şekilde tanımlanır:

1. Bir karakter (char) veya birden çok karakterden (string=karakter dizisi) oluşuyorsa iki apostrof işareti (' ') arasında yazılırlar. Yazılan bilginin uzunluğu en fazla 255 karakter olabilir.
2. Bir karakterlik bilgiler başında diyez (#) işareti ve ASCII kodları ile de tanımlanabilirler. #65='A', #13=enter, .. gibi (Ek A)

Tip	Hafıza Kullanımı (Byte)
Char	1
String	256
String[n]	n+1

String ile en fazla 255 karakterlik bilgi kullanılabilir. String kelimesinden sonra karakter dizisinin uzunluğu köşeli parantez ([]) içinde tanımlanır, tanımlanmassa derleyici bunu 255 kabul eder.

BOOLEAN DEĞİŞKENLER :

Sadece TRUE (doğru) veya FALSE (yanlış) değeri alır.

Tip	Hafıza Kullanımı (Byte)
Boolean	1

Değişkenlerin Tanımlanması :

Değişken tanımlamaları tanımlama bloğunda VAR anahtar kelimesinin altında yapılır.

VAR

değişkenadi1, değişkenadi2, ... : tip1;

değişkenadi3, değişkenadi4,.....: tip2;

•
•
•

Örnek:

Program tanımlamalar;

Const

a = 10;

bolum = 'elektrik';

enter = #13;

Var

b, c, d : integer;

ucret : real;

Adres, isim : string[20];

Tus : char;

Devammi : boolean;

i, j, k : integer;

Atama işlemleri :

Pascal programlama dilinde atama işlemleri için := operatörü kullanılır.

Kullanımı

değişkenadi := matematiksel işlem , sayı, char/string;

Sağ taraftaki sayı veya işlem sonucu sol taraftaki değişken adına atanır. Tiplerin birbirine uygun olması gerekir.

GİRİŞ/ÇIKIŞ KOMUTLARI

Klavyeden bilgi girişi yapmak için kullanılan komutlar giriş komutları (Read/ReadLn), ekrana veya dosyaya veri göndermek için kullanılan komutlar çıkış komutları (Write/WriteLn) olarak isimlendirilir.

ÇIKIŞ KOMUTLARI (Write / WriteLn) :

Write komutu kullanıldığında imleç (cursor = kursor) ekrana yazdırılan sayısal veya alfanumerik ifadelerden hemen sonra aynı satırda yer alır, WriteLn (Write Line) komutu kullanıldığında ise imleç ekrana yazdırılan sayısal veya alfanumerik ifadelerden sonraki satıra (bir alt satıra) gider. Writeln tek başına kullanıldığında imleç bulunduğu noktadan bir alt satır başına geçer.

Alfanumerik İfadeler :

Kullanımı:

Write ('Alfanumerik ifade');

Write ('Alfanumerik ifade1', 'Alfanumerik ifade2',);

Write (Alfanumerik değişken1, Alfanumerik değişken2,..);

Formatlı Yazdırma : Alfanumerik ifade veya değişken alan uzunluğunda belirtilen sayı kadar sağa dayalı olarak yazdırılır.

Write (Alfanumerik değişken : Alan uzunluğu);

Write ('Alfanumerik ifade' : Alan uzunluğu);

Örnek :

Var

a,b : string[15];

Begin

a:= 'Kocaeli';

b:= 'Universitesi';

Write ('Pascal');

Write (' öğreniyorum');

WriteLn ;

WriteLn ('Pascal');

WriteLn ('öğreniyorum');

WriteLn (a,b);

WriteLn (a, ' ',b);

WriteLn (a:10);

End .

```
Pascal öğreniyorum
Pascal
öğreniyorum
KocaeliUniversitesi
Kocaeli Üniversitesi
bbbKocaeli
-
```

Tamsayılar:

Kullanımı:

Write (değişken);

Write (değişken1, değişken2, ..);

Formatlı Yazdırma : Sayı veya değişken alan uzunluğunda belirtilen sayı kadar sağa dayalı olarak yazdırılır.

Write (değişken : Alan uzunluğu);

Değişken yerine direk olarak sayıda kullanılabilir.

Örnek :

Var a,b,c : Integer;

Begin

a := 5 ; b := 7 ; c := - 9 ;

Write (a) ;

Write (5 + 4) ;

Write (3 * b) ;

Write (a * b + c + 4) ;

Writeln ;

Write (a : 5) ;

End .

592130

bbbb5_

Real Sayılar :

Kullanımı:

Write (değişken);

Write (değişken1, değişken2, ..);

Formatlı Yazdırma : Real sayıların üstsüz formatta yazdırılması için kullanılır.

WriteLn (Değişken : Genişlik : Ondalık);

Değişken ; Ekrana yazdırılacak real değişkeni veya sayıyı ifade eder.

Genişlik ; Değişkenin sağa dayalı olarak kaç karakterlik alana yazılacağını belirtir.

Ondalık ; Reel değişkenin noktadan sonra kaç basamakla ifade edileceğini belirtir.

a:7:2 için,

real a sayısı için 7 karakterlik yer ayırır. Bu alanın son 2 si ondalıklı kısım için 3. nokta için, geriye kalan kısım (4) ise tam kısım için kullanılır.

Sayının tam kısmı ayrılan alana sığmıyorsa, tam kısım kuralı yazılır, kesirli kısım ayrılan alana sığmıyorsa yuvarlama yapılır.

Örnek :

```
Var d: real;
begin
d := 123.456789 ;
WriteLn('1234567890');
WriteLn('*****');
WriteLn(d:9:4); WriteLn(d:9:2);
WriteLn(d:9:0); WriteLn(d:6:1);
WriteLn(d:5:0);
WriteLn(d:3:5);
WriteLn(d:0:0);
WriteLn(d);
End.
```

```
1234567890
*****
b123 .4568
bbb123 .46
bbbbbb123
b123 .5
bb123
123.45679
123
b1 .234567890000E+02
-
```

Karışık Kullanım :

Yukarıda anlatılan formatların karışık kullanım şeklidir.

Örnek :

```
Var a,b,c : Integer;
Begin
  a := 5 ; b := 7 ; c := - 9 ;
  WriteLn ( a , b );
  WriteLn ( a , ' ' , b );
  WriteLn ( ' C'nin degeri = ' , c );
  WriteLn ( ' Toplam = ' , a + b + c , ' dir.' );
End .
```

```
57
5 7
C'nin degeri = - 9
Toplam = 3 dir.
```

Örnek :

```
Var a,b,c : Integer;
Begin
  a := 5 ; b := 7 ; c := - 9 ;
  WriteLn ( a );
  WriteLn ( 5 + 4 );
  WriteLn ( 3 * b );
  WriteLn ( a * b + c + 4 );
  WriteLn ( ' a ' );
  WriteLn ( ' 5 + 4 ' );
  WriteLn ( ' 3 * b ' );
  WriteLn ( a:7 );
End .
```

```
5
9
21
30
a
5 + 4
3 * b
bbbbbb5
-
```

Örnek :

```
Var a,b,c : Integer;
Begin
  a := 5 ; b := 7 ; c := - 9 ;
  WriteLn ( a );
  Write ( ' 5 + 5 ' );
  Write ( ' = 5 ' ); WriteLn;
  Write ( ' 3 * b ' );
  Write ( ' = ' , a * b + 3 , ' dir. ' );
  WriteLn;
  WriteLn ( 'a = ' , a );
  a := 2 * a ;
  WriteLn ( 'a = ' , a );
  Write ( ' 5 + 4 ' );
  WriteLn ( 3 * a );
  WriteLn ( 'b = ' , c );
End .
```

```
5
5 + 5 = 5
3*b = 38 dir.
a = 5
a = 10
5 + 430
b = -9
-
```

Örnek :

```
Writeln (3.14159 : 5 : 2);      b 3 . 1 4
Writeln (128.5 : 8 : 2);      b b 1 2 8 . 5 0
Writeln (3.14159 : 9 );      b 3 . 1 4 E + 0 0 (Bazı Pascal programlarında E +0000
                                olarak ifade ediliyor. Biz dersimizde
                                E+00 olarak ifade edeceğiz.)
Writeln (3.14159 : 2 );      b 3 . 1 E + 0 0
Writeln (128.5 : 1);         b 1 . 3 E + 0 2
Writeln (3.14159 : 10);     b 3 . 1 4 2 E + 0 0
Writeln (3.14159 );         b 3 . 1 4 1 5 9 0 0 0 0 0 E + 0 0
Writeln (-0.0006 : 8 : 3);   b b - 0 . 0 0 1
Writeln (234 : 5 );         b b 2 3 4
Writeln (234 : 1 );         2 3 4
Writeln ( 'Borland Pascal' : 20); b b b b b B o r l a n d b P a s c a l
Writeln ( 'Borland Pascal' : 5); B o r l a n d b P a s c a l
```

GİRİŞ KOMUTLARI (Read / ReadLn) :

Read ve ReadLn komutları ekrandan veri girişi için kullanılır. ReadLn komutu kullanıldığı zaman Her satır için değerler okunduktan sonra en az 1 kez enter tusuna basılması gerekir. Read komutunda ise birden fazla read komutu olsa bile her satırdan sonra enter tusuna basılmasına gerek yoktur ancak ekrandan veri girişinin tamamlandığının bildirilmesi için en az bir kez enter tusuna basılması gerekir.

Read ve readln komutları kullanıldığında:

1. Giriş (ler) için program akışı durur,
2. Giriş (ler) klavye ile yazılır ve ekrandan gözlenir,
3. Giriş (ler) tamamlanınca enter tusuna basılır,
4. Birden fazla sayısal değer giriliyorsa mutlaka aralarında boşluk bırakılır,
5. Giriş (ler) Alfanumerik ise aralarında boşluk bırakılmaz ve tanımlama bloğunda belirtilen uzunlukta olmalıdır, aşılırsa fazla olan kısım atılır.
6. Readln komutu tek başına kullanıldığında, program o satırda enter tusuna basılıncaya kadar bekler.

Kullanımı:

read (değişken);

read (değişken1, değişken2, ..);

Örnek :

```
Var A,B,C,D,E,F,G : Integer ;
Begin
  Read (A,B,C);
  Read (D,E);
  Read (F,G);
End.
```

```
1 2 3 4 5 6 7 ←
8 9 10 11 12 ←
13 14 15 16 ←
```

A= 1 B=2 C=3 D=4 E=5 F=6 G=7

Örnek :

```
Var A,B,C,D,E,F,G : Integer ;
Begin
  ReadLn (A,B,C);
  ReadLn (D,E);
  ReadLn (F,G);
End.
```

```
1 2 3 4 5 6 7 ←
8 9 10 11 12 ←
13 14 15 16 ←
```

A= 1 B=2 C=3 D=8 E=9 F=13 G=14

Örnek :

```
Var A,B,C,D,E,F,G : Integer ;  
Begin  
  Read (A,B,C);  
  Read (D,E);  
  Read (F,G);  
End.
```

```
1 5 ←  
8 15 ←  
17 -8 20 ←  
-4 6 ←
```

A= 1 B=5 C=8 D=15 E=17 F=-8 G=20

Örnek :

```
Var A,B,C,D,E,F,G : Integer ;  
Begin  
  ReadLn (A,B,C);  
  ReadLn (D,E);  
  ReadLn (F,G);  
End.
```

```
1 5 ←  
8 15 ←  
17 19 -8 20 ←  
-4 6 ←
```

A= 1 B=5 C=8 D=17 E=19 F=-4 G=6

Örnek :

```
Var a,b,c : Integer ;  
    c1,c2,c3 : Char;  
Begin  
  WriteLn('Uc harf giriniz =');  
  ReadLn (c1,c2,c3);  
  WriteLn('Uc tam sayi giriniz =');  
  ReadLn (a,b,c);
```

```
Uc harf giriniz =  
dev ←  
Uc tam sayi giriniz =  
456 ←  
4 56 7 ←
```

End.

c1= d c2= e c3= v a=456 b=4 c=56

Pascal Programlama Dilindeki Matematiksel Operatörler

Matematiksel işlemlerin yapılmasını sağlayan operatörlerdir.

Operatör	+	-	*	/	mod	Div
Anlamı	Toplama	Çıkarma	Çarpma	Bölme	Mod bulma	Tam Bölme

Bu operatörlerin dışında özel operatörler de mevcuttur. Bunlar;

Div (divide) operatörü : Bölme sonucunda oluşan sonucun tam sayı kısmını gösterir ve sonuç integer tipindedir.

Örnek :

16 Div 3 = 5
15 Div 3 = 5
17 Div 3 = 5
3 Div 15 = 0

Var a,b,x : integer;

Begin

a := 9; b := 4;

x := a div b ;

WriteLn(a, ' sayisinin ', b, ' sayısına tam bolumu = ', x , 'dir.');

End.

9 sayisinin 4 sayısına tam bolumu = 2 dir.

—

Mod operatörü : Bölme sonucunda oluşan sonucun kalan kısmını gösterir ve sonuç integer tipindedir.

Örnek :

16 Mod 3 = 1
15 Mod 3 = 0
17 Mod 3 = 2
3 Mod 15 = 3

Var a,b,x,y : integer;

Begin

a := 9; b := 4;

x := a Div b ;

y := a Mod b ;

WriteLn(a, ' sayisinin ', b, ' sayısına tam bolumu = ', x , 'dir.');

WriteLn(a, ' sayisinin ', b, ' sayısına tam bolumunden kalan = ', y , 'dir.');

End.

9 sayisinin 4 sayısına tam bolumu = 2 dir.

9 sayisinin 4 sayısına tam bolumunden kalan = 1 dir.

Matematiksel Formüller :

Matematiksel formüllerin bilgisayar programında ifade edilmesinde bazı kurallara uyulması gerekmektedir. Bu kurallar çerçevesinde matematiksel operatörlerin öncelik sıraları önem kazanmaktadır. Matematiksel işlemler bu önceliklere göre yapılmaktadır.

Matematiksel operatörlerin öncelik sırası;

1. Parantez işlemleri
2. Üst alma işlemleri
3. Çarpma/Bölme işlemleri
4. Toplama/Çıkarma işlemleri

Örnek : $a = \pi r^2$ formülünün yazılımı ;

$$a := 3.14159 * r * r ;$$

Matematiksel ifade hesaplanırken eşit öncelik sırasına sahip operatörler için işlem önceliği yazım sırasına göre soldan sağa doğru olacak şekilde belirlenir. Buna göre yukarıdaki matematiksel ifade aşağıdaki şekilde işlenir;

- a. 3.14159 ile r çarpılır
- b. Bulunan sonuç ikinci r ile çarpılır
- c. Bulunan sonuç a değişkenine atanır.

Örnek : $v = \frac{P2 - P1}{T2 - T1}$ formülünün yazılımı ;

$$v := (P2 - P1) / (t2 - t1) ;$$

Örnek : $f = a + \frac{b+c}{d + \frac{e}{2}}$ formülünün yazılımı ;

$$f := a + (b + c) / (d + e / 2) ;$$

Matematiksel Komutlar :

1. Sqrt (Square Root) Komutu ; Sayının karekökünü veren komuttur.

Kullanım şekli: $b := \text{Sqrt}(a);$

a : Real veya Integer olabilir

b : Real olmak zorundadır.

`WriteLn(Sqrt(25));` 5. 0000000000E+00

`WriteLn(Sqrt(25):4:0);` _ _ _ 5

2. Sqr (Square) Komutu ; Sayının karesini veren komuttur.

Kullanım şekli: $b := \text{Sqr}(a);$

a : Real veya Integer olabilir

b : Real veya Integer olabilir.

`WriteLn(Sqr(5));` 25

`WriteLn(Sqr(-4):4);` _ _ 16

3. Int Komutu ; Sayının virgülden sonraki kısmını atan ve tam sayı kısmını reel değişkene atayan komuttur.

Kullanım şekli: $b := \text{Int}(a);$

a : Real tanımlanır

b : Real tanımlanır

`WriteLn(Int(5.8));` 5.0000000000E+00

`WriteLn(Int(3.2));` 3.0000000000E+00

4. **Trunc (Truncate) Komutu** ; Sayının virgülden sonraki kısmını atan ve tam sayı kısmını Long Integer değişkene atayan komuttur.

Kullanım şekli: $b := \text{Trunc}(a);$

a : Real tanımlanır

b : Long Integer tanımlanır

$\text{WriteLn}(\text{Trunc}(3.78));$ 3

$\text{WriteLn}(\text{Trunc}(5.3):4);$ ___ 5

5. **Round Komutu** ; Reel sayıyı en yakın tam sayıya yuvarlayan komuttur.

Kullanım şekli: $b := \text{Round}(a);$

a : Real tanımlanır

b : Long Integer tanımlanır

$\text{WriteLn}(\text{Round}(3.78));$ 4

$\text{WriteLn}(\text{Round}(5.3):4);$ ___ 5

$\text{WriteLn}(\text{Round}(-2.67));$ -3

6. **Abs (Absolute) Komutu** ; Sayının mutlak değerini alan komuttur.

Kullanım şekli: $b := \text{Abs}(a);$

a : Real veya Integer olabilir

b : Real veya Integer olabilir.

$\text{WriteLn}(\text{Abs}(-3.8));$ 3.8000000000E+00

7. Exp (Exponent) Komutu ; Sayının e üstünü bulan komuttur.

Kullanım şekli: $b := \text{Exp}(a); = e^a$

a : Real tanımlanır

b : Real tanımlanır

WriteLn(Exp(1)); 2.7182818285E+00

8. Ln (Logarithm) Komutu ; Sayının doğal logaritmasını bulan komuttur.

Kullanım şekli: $b := \text{Ln}(a);$

a : Real veya Integer olabilir

b : Real olmak zorundadır.

WriteLn(Ln(2.7182818285)); 1.0000000000E+00

9. Cos / Sin Komutu ; Radyan olarak belirtilecek sayının Cosünüs / Sinüs 'ünü bulan komuttur.

Kullanım şekli: $b := \text{Cos}(a); b := \text{Sin}(a);$

a : Real veya Integer olabilir

b : Real olmak zorundadır.

WriteLn(Cos(3.1415926536)); -1.0000000000E+00

10. ArcTan Komutu ; Radyan olarak belirtilecek sayının Arctanjant 'ını bulan komuttur.

Kullanım şekli: $b := \text{ArcTan}(a);$

a : Real veya Integer olabilir

b : Real olmak zorundadır.

`WriteLn(ArcTan(3.1415926535 / 2));`

`1.0000000000E+00`

Örnek :

`WriteLn(Sqr(Round(Abs(-4.7))):5);` `___ 25`

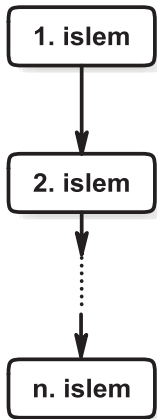
`WriteLn(Sqr(Trunc(Abs(-25.7))):5);` `_____ 5`

AKIŞ DİYAGRAMLARI (Devam)

Bilgisayar programlarının kodlanmasında kullanılan dil ne olursa olsun, bu programların geliştirilmesinde kullanılan akış diyagramları için 3 yapı kullanılır.

1. Sıralı akış (sequential flow)
2. Şartlı akış (conditional flow)
3. Tekrarlı akış (repetitive flow)

SIRALI AKIŞ :

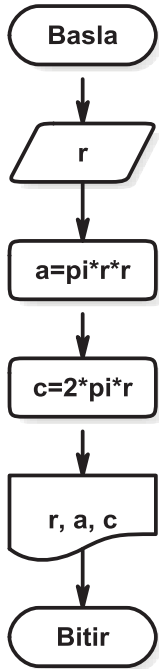


Program içindeki her işlemin/adımın mantık sırasına göre nerede yer alacağını gösterir. Önceki işlem bitmeden diğeri başlıyamaz. Akış yukarıdan aşağıya doğrudur.

Örnek : Yarıçapı girilen birçemberin alanını ve çevresini hesaplayıp bunları ekrana açıklamalı olarak yazdıran programı geliştiriniz.

1. Problem tanımlandı,
2. Analiz (Giriş : Yarıçap (r), Çıkışlar : Çevre (c), alan (a));
3. Tasarım
 1. Başla,
 2. Yarıçapı oku,
 3. Alanı bul,
 4. Çevreyi bul,
 5. Yarıçapı, alanı ve çevreyi ekrana yaz,
 6. Bitir.
4. Program kodu

Akış diyagramı



```
Program alan_cevre;
```

```
Const
```

```
Pi=3.1415;
```

```
Var
```

```
r, a, c :real;
```

```
begin
```

```
write('Yaricapi giriniz:'); readln(r);
```

```
a:=pi*r*r; {a:=pi*sqr(r); kullanılabilir}
```

```
c:=2*pi*r;
```

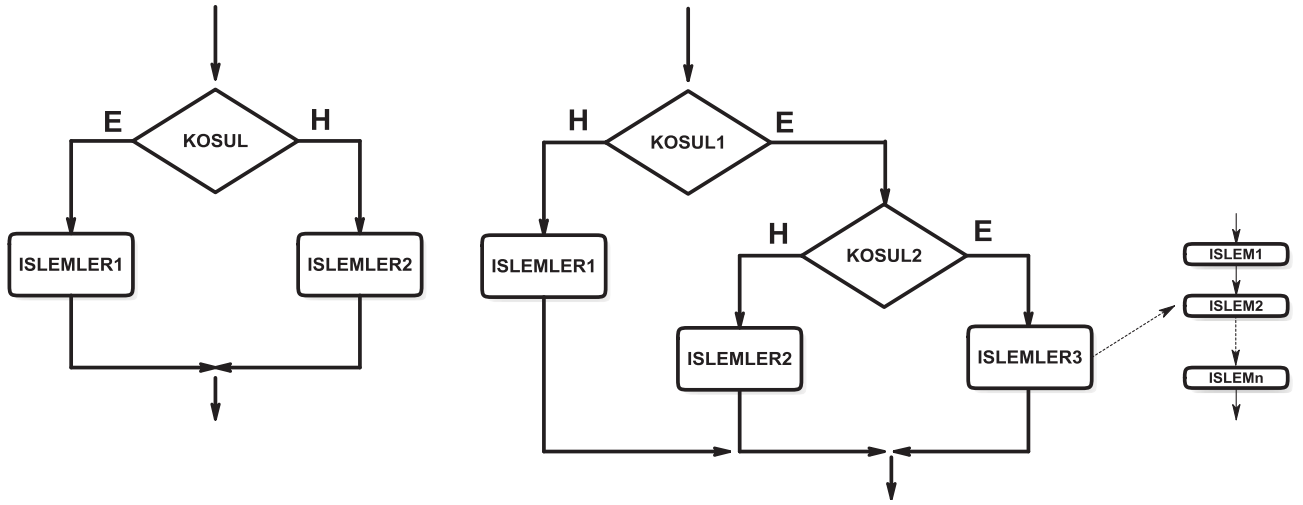
```
Writeln('r=',r,' olan cemberin alanı=',a:6:2,' ve cevresi=', c:6:2);
```

```
end.
```

5. Test ve hata ayıklama

ŞARTLI AKIŞ :

Programın akışını şartlara/koşullara göre değiştirmek için kullanılan komutlardır. Bu yapıda karşılaştırma işlemleri ve birden fazla sıralı yapı kullanılır. Hangi şartlarda hangi sıralı yapının seçileceği karşılaştırma sonucu belirlenir. Pascal programlama dilinde şartlı akış komutları *if....then....else* ve *case....of* 'tur.



Pascal Programlama Dilindeki Karşılaştırma Operatörleri:

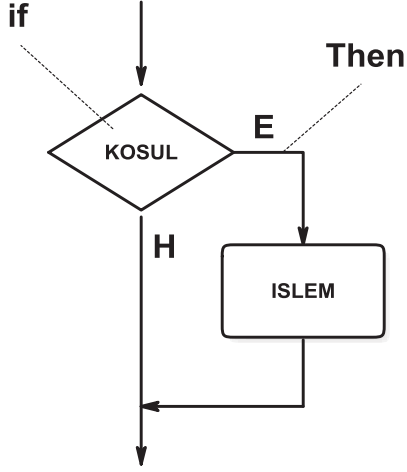
Karşılaştırma işlemlerinin yapılmasını sağlayan operatörlerdir. Bu işlemlerin sonuçları BOOLEAN tiptedir.

Operatör	=	≠	<	>	<=	>=
Anlamı	Eşit	Farklı	Küçük	Büyük	Küçük eşit	Büyük eşit

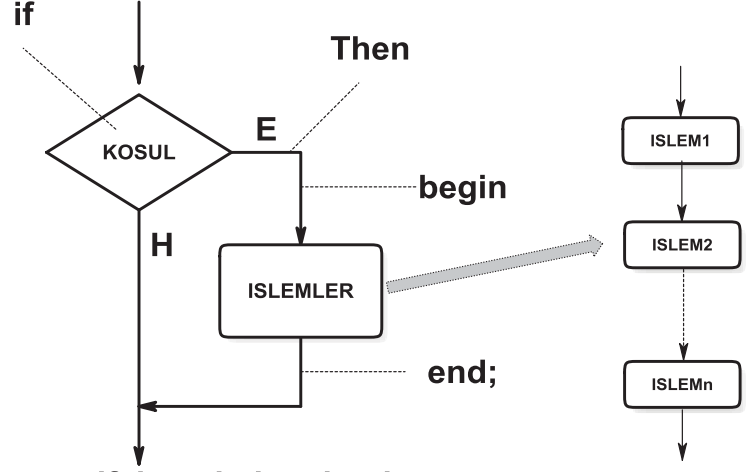
if...then....else yapısı:

Verilen koşula göre programın akışını değiştiren yapıdır. Farklı kullanım şekilleri vardır.

if...then yapısı:



if kosul then islem;



if kosul then begin

islemler;

end;

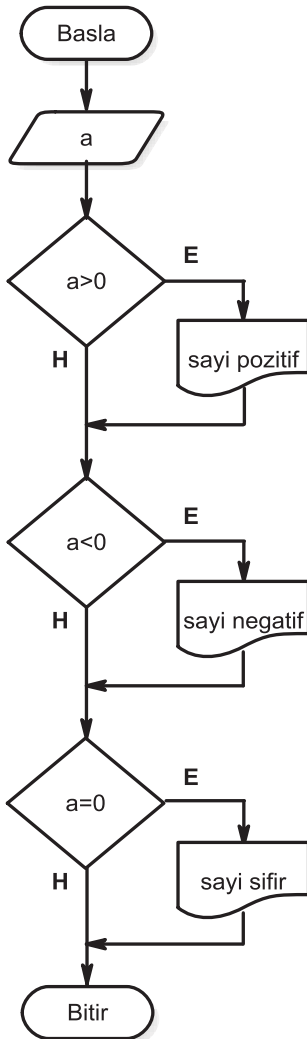
örnek :

```
If a>10 then begin  
x:=x+1; → İşlem  
end;
```

*begin...end; kullanmak mecburi değil

```
If a>10 then  
Begin  
x:=x+1;  
write(x); } İşlemler  
end;
```

Örnek : Klavyeden girilen bir tam sayının pozitif, negatif veya sıfır olduğunu bulan programı yazınız.



Var

a: integer;

begin

Write('Bir tamsayı giriniz:'); Readln(a);

if a>0 then

writeln('Girdiginiz ',a,' sayisi pozitif');

if a<0 then

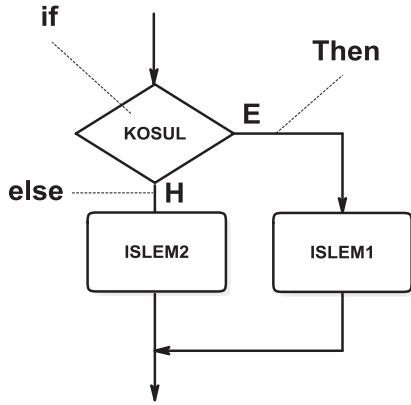
writeln('Girdiginiz ',a,' sayisi negatif');

if a=0 then

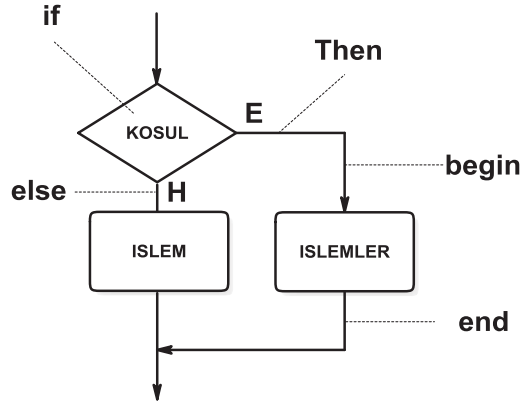
writeln('Girdiginiz ',a,' sayisi sıfır');

end.

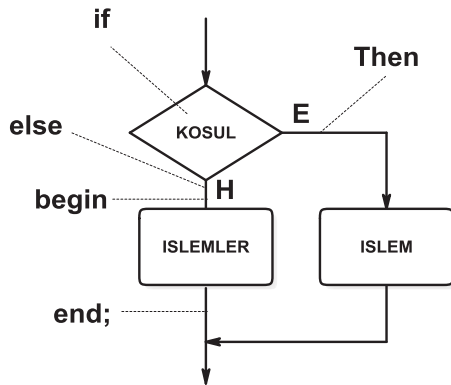
if...then...else yapısı:



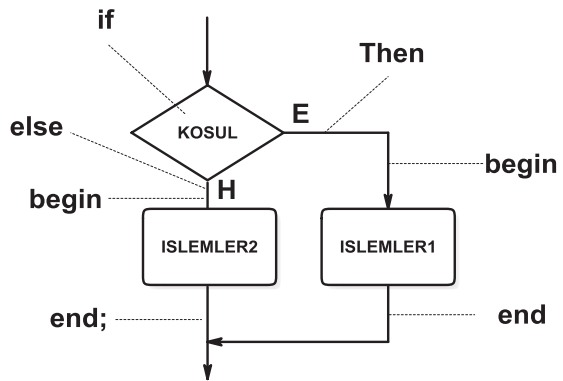
```
if kosul then islem1  
else islem2;
```



```
if kosul then begin  
    islemler;  
end  
else islem;
```



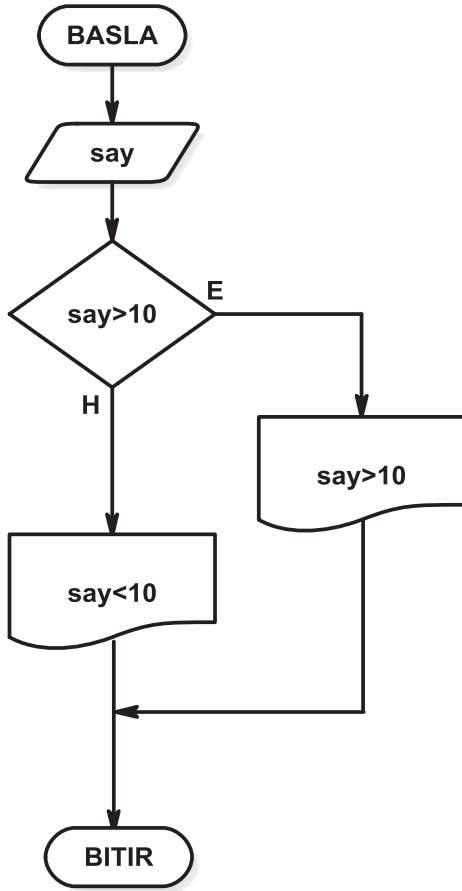
```
if kosul then islem  
else begin  
    islemler;  
end;
```



```
if kosul then begin  
    islemler1;  
end  
else begin  
    islemler2;  
end;
```

Örnek : Klavyeden girilecek bir tamsayının 10 sayısından büyük veya küçük olduğunu bulan program.

Analiz : Girişler (sayı:say), Çıkış (10 'dan büyüktür veya değildir)



Var

say: integer;

begin

Write('Bir tamsayi giriniz:'); Readln(say);

if say > 10 then

writeln('Girdiginiz ', say, ' sayisi 10 'dan buyuktur')

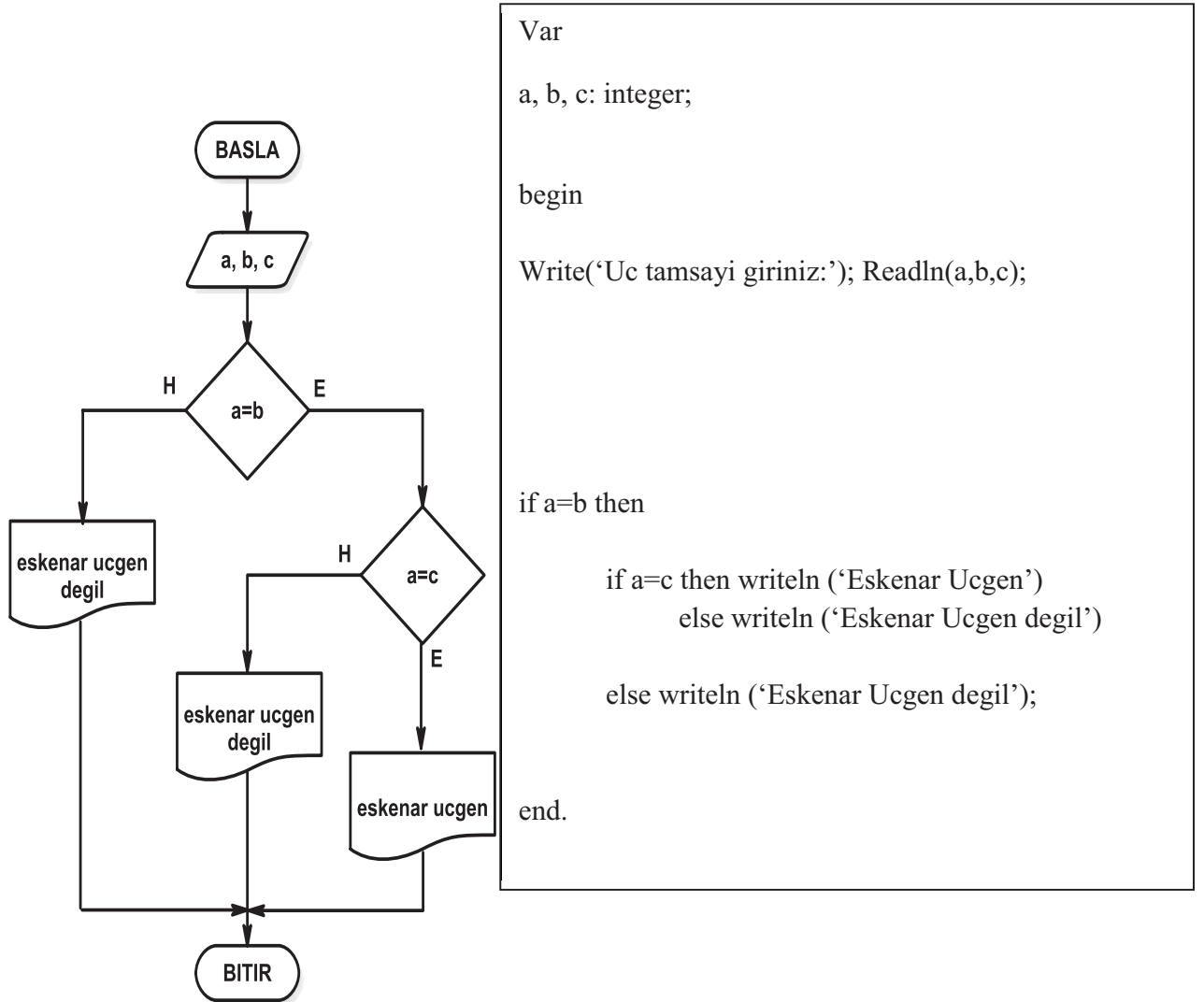
else

writeln('Girdiginiz ', say, ' sayisi 10 'dan kucuktur');

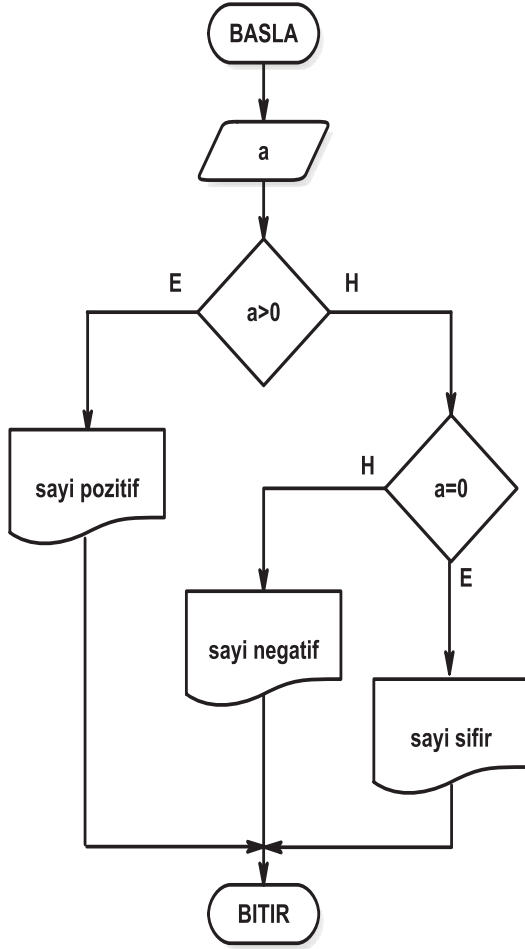
end.

Örnek : 3 kenarının uzunluğu girilecek bir üçgenin eşkenar olup-olmadığını bulacak programı akış diyagramını çizerek yazınız.

Analiz : Girişler (üçgenin kenar uzunlukları,a,b,c), Çıkış (Eşkenar üçgendir veya değildir)



Örnek : Klavyeden girilen bir tam sayının pozitif, negatif veya sıfır olduğunu bulan programı yazınız.



Var

a: integer;

begin

Write('Bir tamsayı giriniz:'); Readln(a);

if a>0 then

writeln('Girdiginiz ',a,' sayisi pozitif')

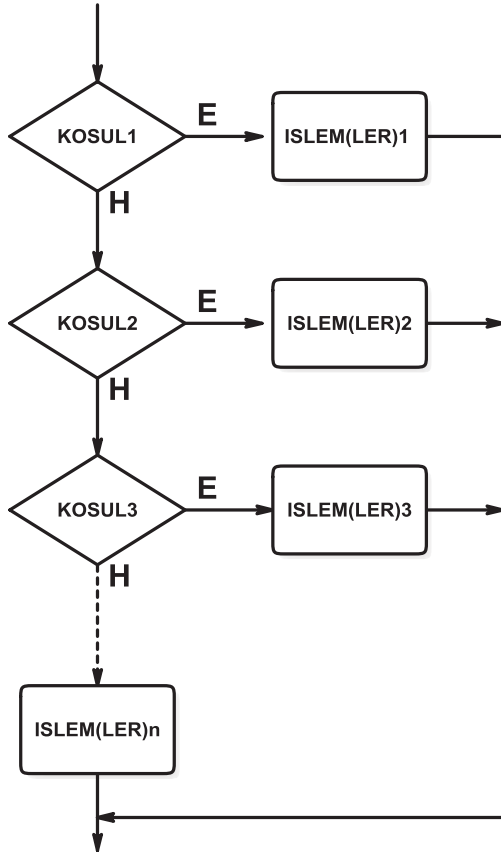
else

if a=0 then writeln('Girdiginiz ',a,' sayisi sıfır')

else writeln('Girdiginiz ',a,' sayisi negatif');

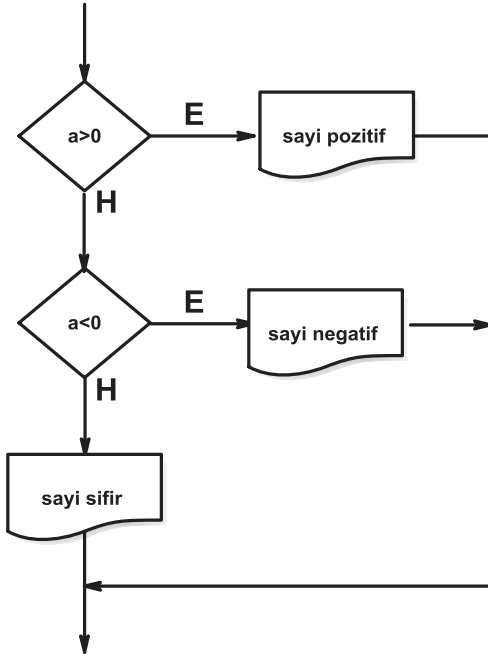
end.

if...then...else if...else yapısı:



```
if kosul1 then islem(ler)1  
else if kosul2 then islem(ler)2  
else if kosul3 then islem(ler)3  
.  
.  
.  
else islem(ler)n;
```

Örnek : Klavyeden girilen bir tam sayının pozitif, negatif veya sıfır olduğunu bulan programı yazınız.



Var

a: integer;

begin

Write('Bir tamsayı giriniz:'); Readln(a);

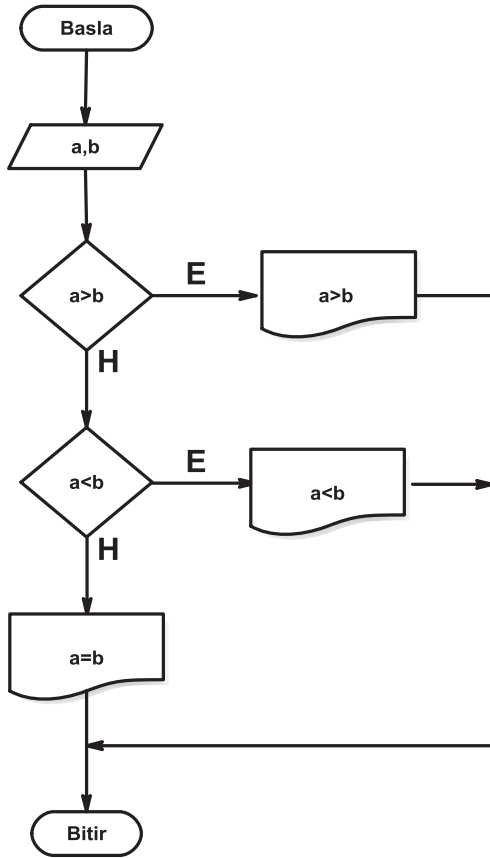
if a>0 then writeln('Girdiginiz ',a,' sayisi pozitif')

else if a<0 then writeln('Girdiginiz ',a,' sayisi negatif')

else writeln('Girdiginiz ',a,' sayisi sıfır');

end.

Örnek : Klavyeden girilen iki tam sayıyı karşılaştıran programı yazınız.



```
Var
```

```
a,b: integer;
```

```
begin
```

```
Write('iki tamsayi giriniz:'); Readln(a,b);
```

```
if a>b then
```

```
writeln('Girdiginiz ',a,' sayisi ',b,' sayisindan buyuktur')
```

```
else if a<b then
```

```
writeln('Girdiginiz ',a,' sayisi ',b,' sayisindan kucuktur')
```

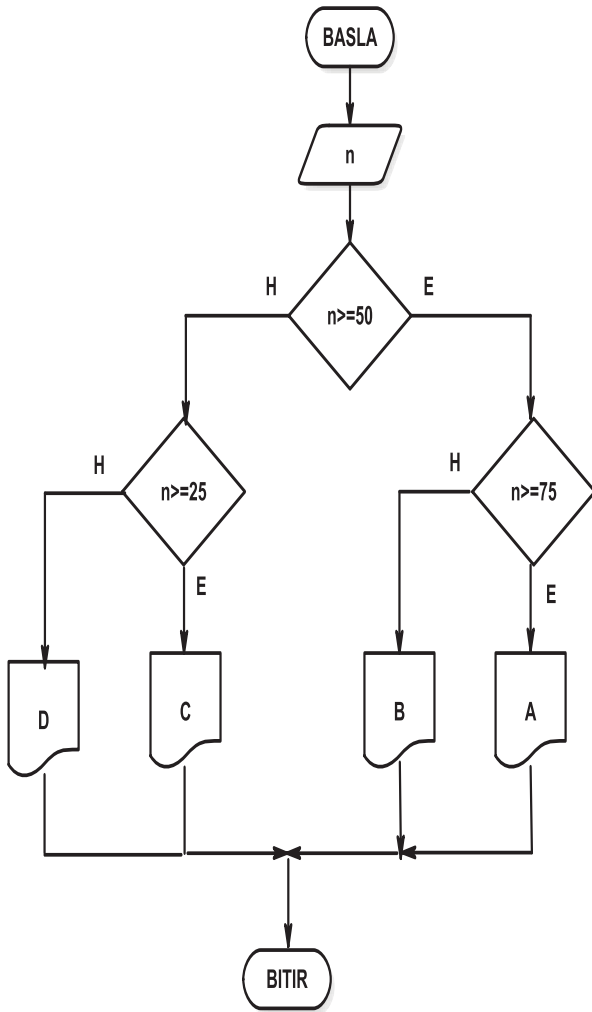
```
else
```

```
writeln('Girdiginiz ',a,' sayisi ',b,' sayisina esittir');
```

```
end.
```

Örnek : Klavyeden girilen notu harf sistemine çeviren programı yazınız.

D:0 .. 24 , C:25..49 , B:50 .. 74 , A:75 .. 100



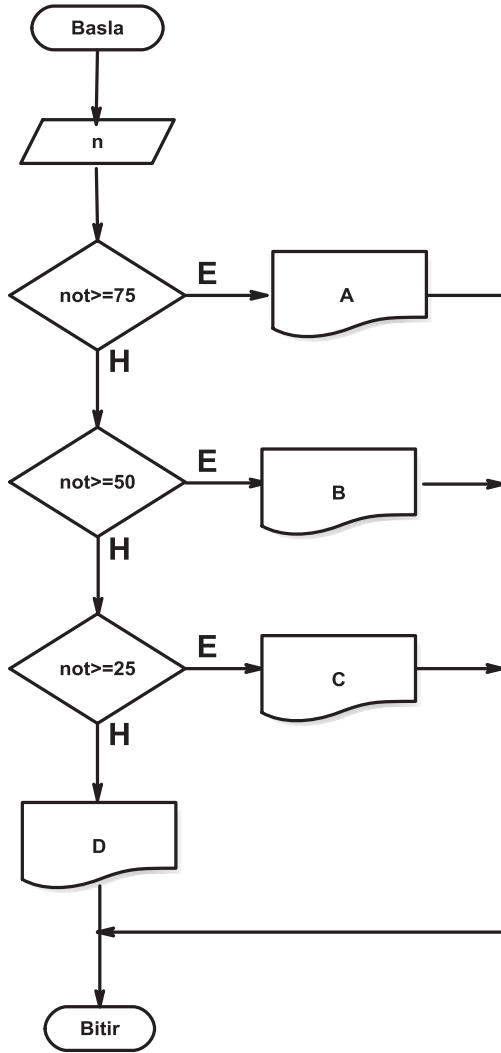
```
Var
n: integer;

begin
Write('Notu giriniz:'); Readln(n);

if n >= 50 then
    if n >= 75 then writeln('A')
    else writeln('B')
else
    if n >= 25 then writeln('C')
    else writeln('D');

end.
```

2. yol



```
Var  
n: integer;  
  
begin  
Write('Notu giriniz:'); Readln(n);  
  
if n >= 75 then writeln('A')  
else if n >= 50 then writeln('B')  
else if n >= 25 then writeln('C')  
else writeln('D') ;  
  
end.
```

ÖDEV : Klavyeden girilecek 3 tam sayıyı büyükten küçüğe sıralayıp ekrana yazdıran program.

Case .. of Yapısı :

Bir değişkenin alacağı birden fazla değer için belirli program parçalarını çalıştıran yapıdır.

Yapısı ;

Secicinin alacağı değer (tamsayı veya char);

Case secici of

1. Hangi seçenikle uyuyorsa ona ait işlem(ler) çalıştırılır ve blok end; ile biter,

Secenek1 : islem(ler)1;

2. İki seçenikle uyuyorsa ilk seçenek işler,

Secenek2 : islem(ler)2;

3. Hiçbir seçenikle uyumuyorsa else çalışır, else kullanımı zorunlu değildir. Else kullanıldığı durumda bir üst satırın sonundaki ; işareti silinmez.

Secenekn : islem(ler)n;

Seçenek sabit bir değer olabileceęi gibi bir aralık veya birden çok değer olabilir.

Else islem(ler)m;

9..15 : 9,10,11,12,13,14,15 sayılarını gösterir.

end;

1,5,8 : 1,5,8 sayılarını gösterir.

Seçenekten sonra çalıştırılan işlem sayısı birden fazla ise ***begin .. end;*** kullanılır.

Örnek : Klavyeden girilen notu harf sistemine çeviren programı yazınız.

D:0 .. 24 , C:25..49 , B:50 .. 74 , A:75 .. 100

Var

n : integer;

begin

Write('Notu giriniz:'); Readln(n);

Case n of

75..100 : Writeln('A');

50..74 : Writeln('B');

25..49 : Writeln('C');

0..24 : Writeln('D');

Else Writeln('Not 0..100 arasında degil');

End;

End.

TEKRARLI AKIŞ

İşlem yada işlemlerin bir koşula bağlı olarak yada istenilen sayıda tekrarlanmasını sağlayan yapılardır. Programlama dillerinde birden fazla çalışan işlem yada işlemleri sağlayan yapılara DÖNGÜ denir. Pascal Programlama dilinde ,

For..do

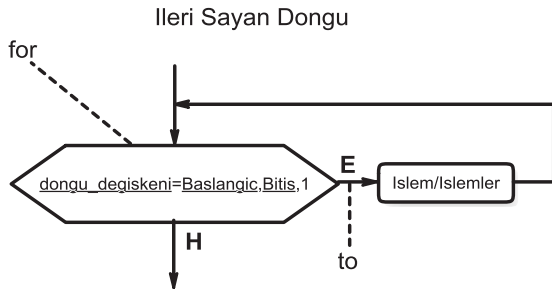
While..do

Repeat..until

Olmak üzere 3 farklı döngü yapısı bulunur.

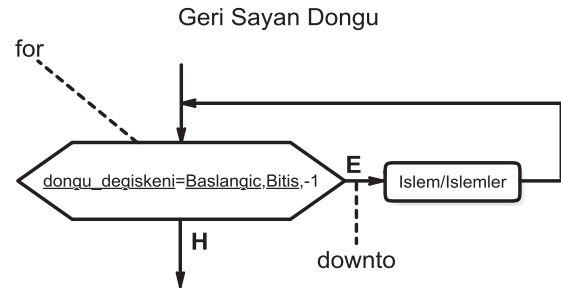
For .. Do Döngüsü:

Belirlenen işlem yada işlemleri istenilen sayıda tekrarlamak için kullanılır. Bu yapının kullanılabilmesi için döngünün kaç kez tekrar edileceği mutlaka bilinmelidir. Döngü içindeki işlem/işlemler, döngü değişkeni (sayaç) ile başlangıç ve bitiş değerleri arasında birer artarak veya azalarak tekrarlanır.



```
for dongu_degiskeni:=Baslangic to Bitis do  
    islem;
```

```
for dongu_degiskeni:=Baslangic to Bitis do  
    begin  
        islemler;  
    end;
```



```
for dongu_degiskeni:=Baslangic downto Bitis do  
    islem;
```

```
for dongu_degiskeni:=Baslangic downto Bitis do  
    begin  
        islemler;  
    end;
```

Döngü değişkeni olarak tamsayı, boolean veya char tipler kullanılabilir.

```
for i:=2 to 6 do
```

```
  Writeln(i*i);
```

```
  Writeln(i);
```

```
4
9
16
25
36
6
-
```

```
For i:=6 downto 4 do
```

```
  Begin
```

```
    Writeln (i+i);
```

```
    Writeln(i);
```

```
  End;
```

```
12
6
10
5
8
4
-
```

```
For ch:='A' to 'F' do
```

```
  Write(ch,'b');
```

```
A B C D E F_
```

```
for i:=1 to 10 do ;
```

```
  Writeln('Pascal');
```

```
Pascal
```

```
-
```

İç-içe Döngüler : Öncelikle içteki döngü sonra dıştaki döngü biter. Dıştaki döngü sayısı kadar içteki döngü çalışır.

```
for i:=1 to 5 do
```

```
  begin
```

```
    for m:=1 to 5 do
```

```
      write('*');
```

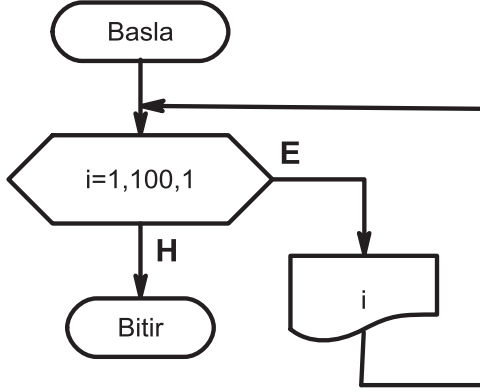
```
  writeln;
```

```
end;
```

```
*****
*****
*****
*****
*****
```

```
-
```

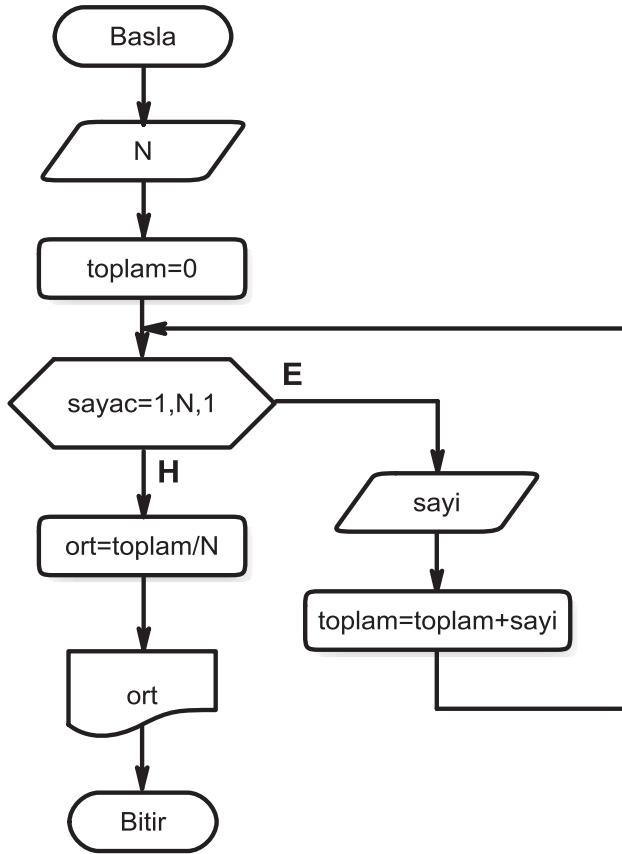
Örnek : 1..100 'e kadar olan sayıları yanyana bir boşlukla ekrana yazdıran program.



```
Var  
i: integer;  
Begin  
for i:=1 to 100 do  
write(i, ' ');  
end.
```

Örnek : Klavyeden girilecek N tane tamsayının ortalamasını bulup ekrana yazan program.

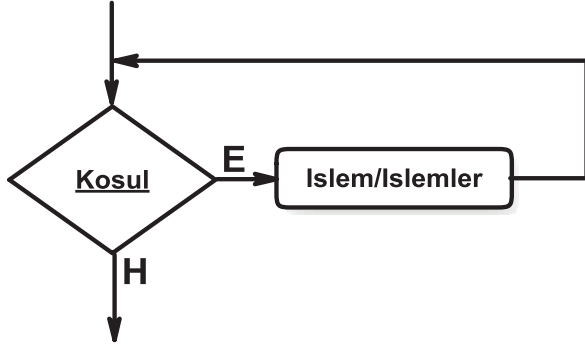
Analiz : Girişler (kaç sayı girilecek:N, sayılar:sayı), Çıkış (ortalama:ort)



```
Var
N,toplam,sayac , sayi: integer;
ort : real;
Begin
Write('Kac sayi girilecek:'); readln(N);
toplam:=0;
for sayac:=1 to N do
begin
write('Sayi=');Readln(sayi);
toplam:=toplam+sayi;
end;
ort:=toplam/N;
writeln('Ortalama=',ort:5:3);
end.
```

While .. Do Döngüsü:

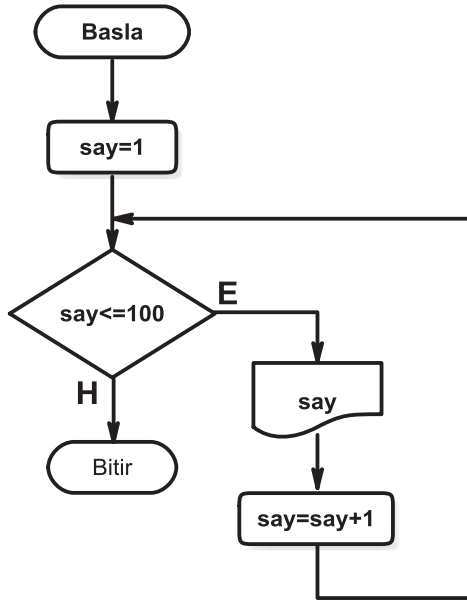
Koşul doğru olduğu sürece istenilen işlem/işlemlerin tekrarlanmasını sağlayan yapıdır.



While kosul **do**
islem;

While kosul **do**
begin
islemler;
end;

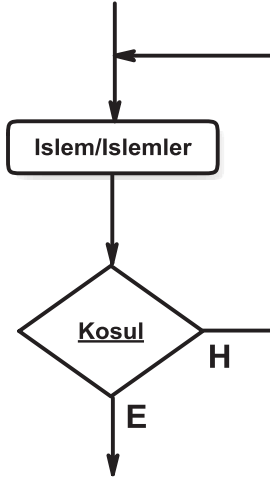
Örnek : 1..100 'e kadar olan sayıları yan yana bir boşlukla ekrana yazdıran program.



```
Var  
say : integer;  
Begin  
say:=1;  
while say<=100 do begin  
    write(say,' ');  
    say:=say+1;  
end;  
end.
```

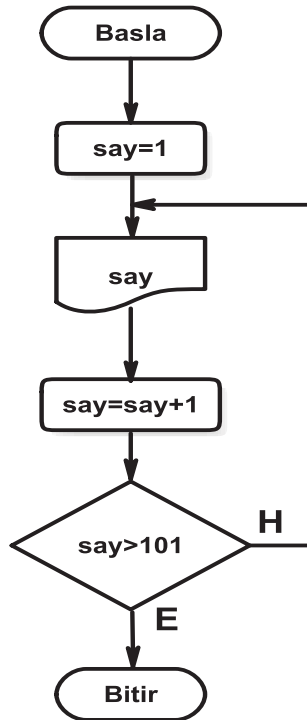
Repeat .. Until Döngüsü:

Koşul sağlanıncaya kadar istenilen işlem/işlemlerin tekrarlanmasını sağlayan yapıdır.



Repeat
islem/islemler;
until kosul;

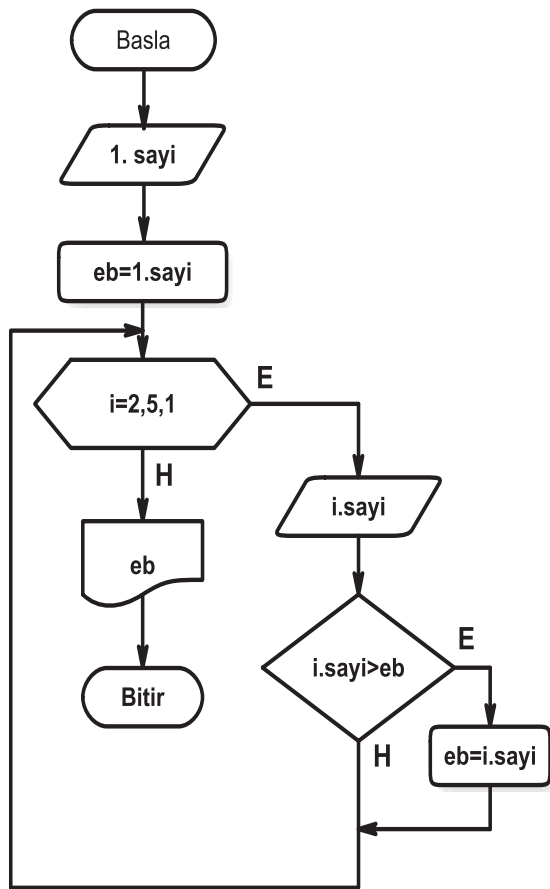
Örnek : 1..100 'e kadar olan sayıları yanyana bir boşlukla ekrana yazdıran program.



```
Var  
say : integer;  
Begin  
say:=1;  
repeat  
    write(say,' ');  
    say:=say+1;  
until say>100;  
end.
```

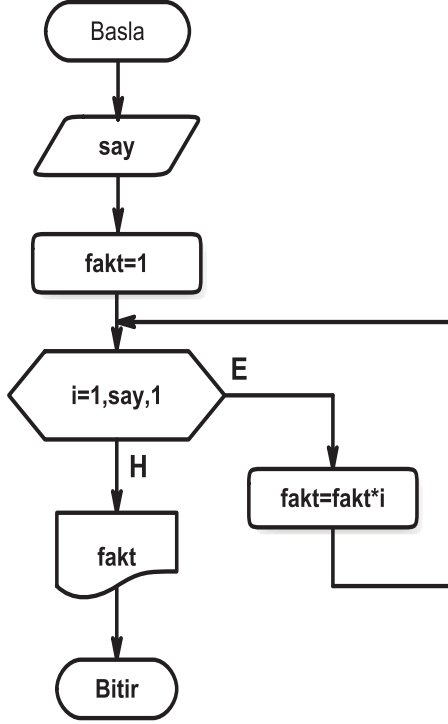
While .. Do yapısında koşul döngüye girmeden, Repeat .. Until yapısında ise döngü sonunda test edilir. Bu yüzden while .. do yapısında döngüye hiç girmeyebilir, repeat .. until döngüsünde ise en az 1 kez girilir.

Örnek : Klavyeden girilecek 5 tam sayının en büyüğünü bulan program.



```
Var
i, say, eb: integer;
ort : real;
Begin
Write('1.sayıyı girin:'); readln(say);
eb:=say;
for i:=2 to 5 do
begin
write(i, '.sayıyı girin:'); readln(say);
if say>eb then eb:=say;
end;
writeln('Girilen sayıların en büyüğü:',eb);
end.
```

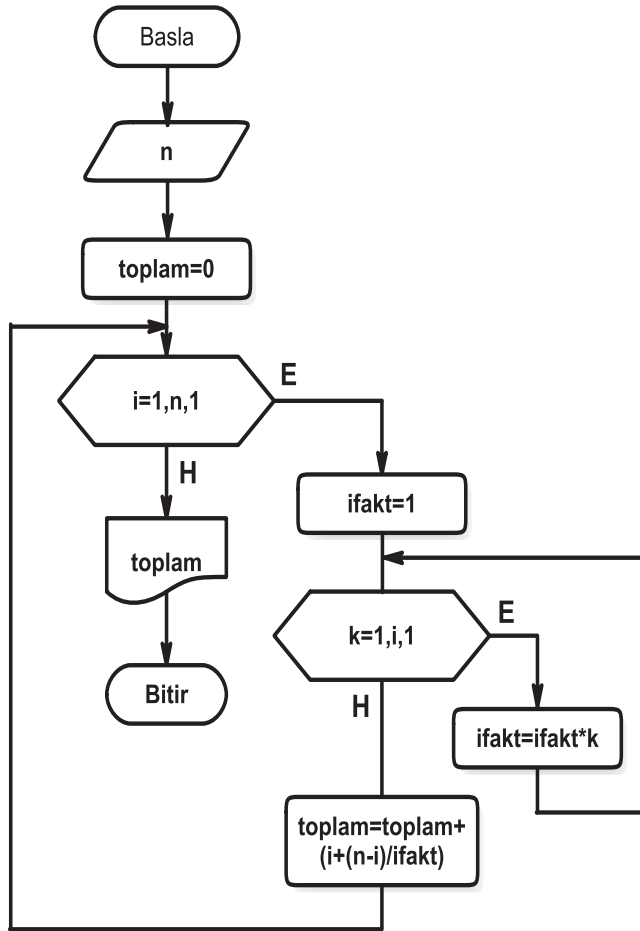
Örnek : Klavyeden girilecek sayının faktoriyelini bulan program.



```
Var  
i, say: integer;  
fakt : longint;  
Begin  
Write('Faktoriyeli hesaplanacak sayi:'); readln(say);  
fakt:=1;  
for i:=1 to say do  
fakt:=fakt*i;  
write(say,'!='); writeln(fakt);  
end.
```

Örnek : Klavyeden girilecek n tam sayısı için aşağıdaki işlemin sonucunu bulan program.

$$\sum_{i=1}^n \left(i + \frac{n-i}{i!} \right) = \left(1 + \frac{n-1}{1!} \right) + \left(2 + \frac{n-2}{2!} \right) + \left(3 + \frac{n-3}{3!} \right) + \dots$$



Var

i, n, k : integer;

ifakt : longint;

toplam : real;

Begin

Write('n='); readln(n);

toplam:=0;

for i:=1 to n do

begin

ifakt:=1;

for k:=1 to i do

ifakt:=ifakt*k;

toplam:=toplam+(i+(n-i)/ifakt);

end;

write('Sonuc=',toplam:10:2);

end.

Ödev :

$$\sum_{i=1}^n \left(\frac{1}{i!} + \frac{i}{(n-i)!} \right)$$

Pascal Programlama Dili Genişletilmiş Program Yapısı

Program _____; → Program Başlığı
Uses _____; → Kütüphane (Unit) çağırmak
Type _____; → Özel veri tipi tanımlamak
Const _____; → Sabit tanımlamak
Label _____; → Etiket tanımlamak
Var _____; → Değişken tanımlamak

Procedure/Function Altprogram Adı;
Type _____;
Const _____;
Label _____;
Var _____;
Begin
.
.
End;

} Altprogram

Begin
.
.
.
End.

} Ana Program

Kütüphane Bloğu Tanımlama (Uses - Unit)

Uses Kütüphane_ismi_1, Kütüphane_ismi_2,....., Kütüphane_ismi_n;

Pascal'ın sistem kütüphanesinde bulunmayan ek prosedür veya fonksiyonların bulunduğu kütüphaneler programın başında Uses ayrılmış kelimesinden sonra tanımlanır. Örneğin ekran modları, ileri seviye klavye işlemleri, renk ve ses ile ilgili prosedür ve fonksiyonlar Crt kütüphanesinde bulunur ve

Uses Crt ; şeklinde ifade edilir.

Yazıcı ile ilgili prosedür ve fonksiyonlar Printer kütüphanesinde, Disk ve işletim sistemi ile ilgili fonksiyonlar Dos kütüphanesinde, grafik ile ilgili fonksiyonlar Graph kütüphanesinde bulunur.

Uses Crt, Dos, Printer, Graph;

Ayrıca programcı, programlarında kullandığı ortak yapı ve alt programları kendi oluşturduğu kütüphanesinde toplayarak Uses ile kullanabilir.

CRT K.

Ekranı Temizleme Komutu (ClrScr - Clear Screen)

ClrScr komutu ekranı temizler ve imleç ekranın sol üst köşesinde konumlanır. Bu komut Crt kütüphanesinin bir komutudur.

ClrScr;

Klavyeden Karakter Okuma Komutu (ReadKey)

Klavyeden girilen komutu ekrana aksettirmeden okuyan komuttur. Bu komut Crt kütüphanesinin bir komutudur.

C1 := ReadKey;

ReadLn ve ReadKey komutu arasındaki farklar;

1. Read(Ln) pekçok tipteki değişkene değer atar, ReadKey komutu ise sadece karakter tipi değişkene değer atar.
2. Read(Ln) komutu ile okunan değerler ekranda gözüktür, ReadKey komutu ile okunan tuş ise ekranda gözükmez.
3. Read(Ln) komutu ile değer okunduğunda en az bir kez Enter tuşuna basılması gerekir, ReadKey komutunda ise Enter tuşuna **basılmasına gerek yoktur**.
4. ReadLn komutu tek başına kullanıldığında enter, readkey tek başına kullanıldığında herhangi bir tuşa basılıncaya kadar bekler.

Örnek : Readkey komutu ile “enter” tuşunu kontrol etmek

Enter = 13 (ASCII)

Uses crt;

Var

Tus : char;

Begin

Clrscr;

.

.

Repeat

 Write('Devam için enter tuşuna basınız....');

 Tus:=readkey;

Until Tus=#13;

.

.

End.

Programın akışı harf tuşlarına göre yönlendirilecekse bunların, büyük veya küçük olması durumları göz önüne alınmalıdır.

MANTIKSAL OPERATÖRLER

Operatör	Anlamı
NOT	Değil
AND	Ve
OR	Veya
XOR	Veya değil

Örnek : Programın akışını “e” tuşuna göre yönlendirmek.

```
Uses crt;
```

```
Var
```

```
Tus : char;
```

```
Begin
```

```
Clrscr;
```

```
.
```

```
.
```

```
Write('Devam için e tuşuna basınız....');
```

```
Repeat
```

```
    Tus:=readkey;
```

```
Until (Tus='e') or (Tus='E');
```

```
.
```

```
.
```

```
End.
```

Büyük Harfe Çevirme Komutu (UpCase)

UpCase komutu, karakter tipteki değişken 'a'..'z' arasında ise değişkeni büyük harf eşitine çevirir. Karakter 'a'..'z' arasında değil ise dönüştürme işlemi yapmaz.

C2 := UpCase(C1);

Örnek program parçası;

:

Repeat

:

:

Write('Programdan çıkmak için E harfine basınız :');

C := UpCase(ReadKey);

Until C = ' E ' ;

:

In / in Karşılaştırma Operatörü

Belirtilen bir değişkenin veya değer belirlili bir küme içinde olup olmadığını test etmek için kullanılan komuttur.

➤ ***If A In [0..9] Then***

➤ ***If A In [16, 80, 0..9, 18, 22, 85, 99] Then***

➤ ***If C In ['ş', 'ğ', 'ü', 'Ş', 'Ğ', 'Ü'] Then***

➤ ***If A In ['a'..'z', 'A'..'Z', 'ç', 'ı', 'ğ', 'ö', 'ş', 'ü', 'Ç', 'İ', 'Ğ', 'Ö', 'Ş', 'Ü'] Then***

Repeat

Tus:=readkey;

Until Tus In ['E', 'e'];

Etiket Tanımlama Bloğu (Label)

Programın akışını farklı satırlara yönlendirmek amacıyla, bu konumlara işaret eden etiketlerin tanımlandığı bloktur.

Label Etiket_ismi_1, Etiket_ismi_2,.....;

Label Baslangic, Son;

Label ile tanımlanan etiket ismi, programın ancak bir satırında kullanılabilir, iki veya daha fazla satırda kullanılırsa derleyici 'Label already defined' hatası verir.

Programın Akışını İstenen Satıra Yönlendirme (GoTo)

Bu komut ile program akışı etiket isminin bulunduğu satıra yönlendirilir. GoTo komutu ile bir prosedür veya fonksiyonun dışına çıkılamaz.

Örnek program parçası;

```
Label bir,iki ;
Var A,B : Integer;
Begin
  Write ('İki tam sayı giriniz :');
  ReadLn (A,B);
  If A >= B
    Then GoTo bir
    Else GoTo iki;
  bir : WriteLn('A>=B''dir. ');
  iki : WriteLn('B>A''dir. ');
End.
```

```
Label bir,iki,son;
Var A,B : Integer;
Begin
  Write ('İki tam sayı giriniz :');
  ReadLn (A,B);
  If A >= B
    Then GoTo bir
    Else GoTo iki;
  bir : WriteLn('A>=B''dir. ');
  GoTo son;
  iki : WriteLn('B>A''dir. ');
  son:
End.
```

Örnek : Ekrandan girilen pozitif tam sayılardan en büyüğünün hangisi olduğunu bulan ve ekrana yazdıran programı geliştiriniz. Ekrandan sayı okuma işlemi negatif bir sayı girilene kadar devam edilecektir, eğer ekrandan hiç pozitif sayı girilmeden negatif bir sayı girilirse ekrana ‘Hiç Pozitif Sayı Girilmedi’ yazdırılacaktır.

```
Label Oku;
Var EnBuyukSayi,Sayi : Integer;
Begin
  EnBuyukSayi := 0 ;
  Oku: Write ('Bir tam sayı giriniz :');
  ReadLn (Sayi);
  If Sayi >= 0 Then
    Begin
      If Sayi > EnBuyukSayi
        Then EnBuyukSayi := Sayi;
        GoTo Oku;
    End
  Else
    If EnBuyukSayi > 0
      Then WriteLn('En Büyük Sayı=', EnBuyukSayi)
      Else WriteLn('Hiç Pozitif Sayı Girilmedi.');
```

End.

Örnek : Hem komut hemde iterasyonla karakök bulan programı yazınız. (Tolerans : 2 iterasyon sonucu arasındaki farktır, iterasyon: istenilen sonuca ulaşmak için tekrar edilen her adım)

S pozitif bir sayı olmak üzere karakök bulan iterasyon formülü;

$$y_{i+1} = \frac{y_i + \frac{S}{y_i}}{2}$$

S=16 olsun, ($y_0=16$)

$$i = 0 \Rightarrow y_1 = \frac{y_0 + \frac{S}{y_0}}{2} = \frac{16 + \frac{16}{16}}{2} = 8.5, \text{Tolerans} = 16 - 8.5$$

$$i = 1 \Rightarrow y_2 = \frac{y_1 + \frac{S}{y_1}}{2} = \frac{8.5 + \frac{16}{8.5}}{2} = 5.1911, \text{Tolerans} = 8.5 - 5.1911$$

:

$$i = 4 \Rightarrow y_5 = 4.0000060$$

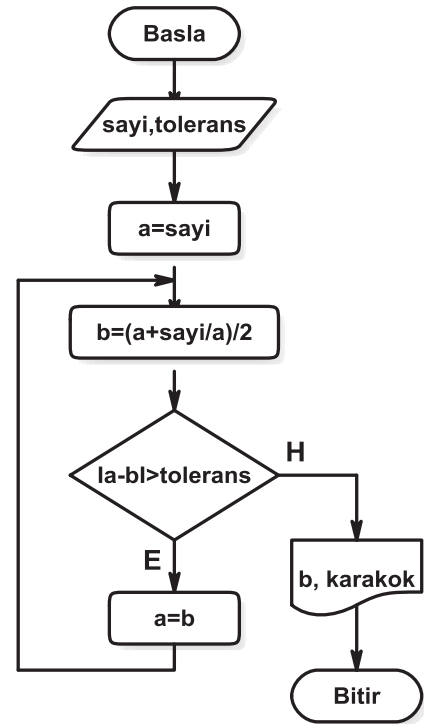
$y_i=a, y_{i+1}=b$

```
Uses crt ;  
Label tekrar;  
Var  
Sayi, tolerans,a,b : real;  
iterasyon_sayisi : integer;
```

```
begin  
clrscr;  
write ('Karakoku bulunacak sayi:'); Readln(sayi);  
write ('Tolerans:'); Readln(tolerans);
```

```
iterasyon_sayisi:=0;  
a:=sayi;  
tekrar:  
    b:=(a+sayi/a)/2;  
    iterasyon_sayisi:= iterasyon_sayisi+1;  
    if ABS (b-a)>tolerans  
    then begin  
        a:=b;  
        goto tekrar;  
    end;
```

```
Writeln(iterasyon_sayisi,' iterasyon sonunda yaklasik karakok=',b:8:6);  
Writeln('Komutla bulunan karakok=',sqrt(sayi):6:3);  
Readln;  
End.
```



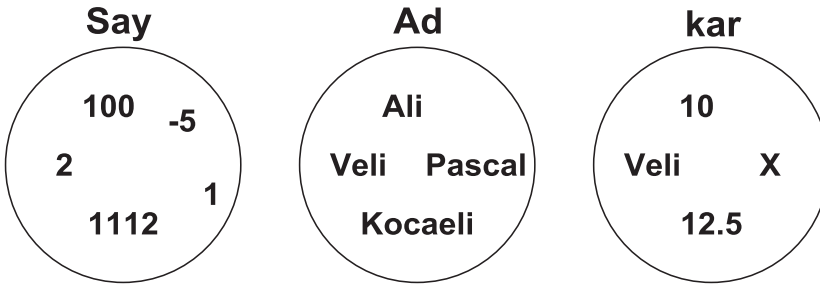
DİZİLER

Programlama dillerinde diziler, aynı tipteki birden fazla veriyi bir isim altında tanımlamak ve kullanmak için kullanılır.

Diziler farklı boyutlarda kullanılabilir.

1. Tek Boyutlu Diziler

Tek boyutlu diziler, aynı tipteki verilerden oluşmuş küme tanımlar.



Dizi içindeki her elemana indis numarası ile erişilir.

Kullanımı;

Var

Dizinin adi : *Array* [Alt sınır .. Üst sınır] of *tip* ;

Örnekler

Var

isim : Array [1..50] of string;

notlar : Array [1..10] of byte;

Z : Array [-10..10] of integer;

Harf_dizisi : Array ['A'..'F'] of real;

Kurallar;

1. Alt sınır ve üst sınır, pozitif veya negatif tamsayı olabilir fakat üst sınır alt sınırdan büyük olmak zorundadır. Bu sınırlar ve arasında kalan değerler dizi elemanlarının indis numarasıdır.
2. Dizi elemanları, indis numaraları ile normal değişkenler gibi kullanılır (dizi ismi ve köşeli parantez içinde indis numaraları ile).

isim[2]:= 'Kocaeli'; => isim dizisinin 2. Elemanına 'Kocaeli' bilgisi yüklendi.

notlar[5]:=15 ; => notlar dizisinin 5. Elemanına 15 bilgisi yüklendi.

Z[-3]:= notlar[5]*2 ; => Z dizisinin -3. Elemanına 15*2 bilgisi yüklendi.

3. İndis numaraları üzerinde matematiksel işlemler yapılabilir.

```
i:=2;
```

```
Z[i+3]:=100; =>Z dizisinin 5. Elemanına 100 bilgisi yüklendi.
```

4. Dizi elemanlarının birden fazlasına veya hepsine atama yapmak için döngü kullanılır.

```
for i:=1 to 10 do  
notlar[i]:=i*10;
```

```
for i:=20 to 40 do  
isim[i]:='AB';
```

5. Dizinin sınırları sabit bloğunda tanımlanabilir.

```
Const  
max =100;  
var  
or : Array [10 .. max] of real;
```

6. Dizi elemanları sabit olarak tanımlanabilir.

```
Const  
S: Array [1 .. 5] of integer = (1, 100, 200, 3, 10);  
isim : Array [1 .. 3] of string[10]=('Ali', 'Veli', 'Ayse');
```

Örnek : Klavyeden girilecek 10 tane tam sayının ortalamasını bulan program

```
Uses crt;  
var  
sayilar : Array [1 .. 10] of integer;  
i: byte;  
ort: real;  
topla : integer;  
Begin  
for i:=1 to 10 do begin  
write(i, ' .sayiyi giriniz:');readln(sayilar[i]); end;  
  
topla:=0;  
for i:=1 to 10 do  
topla:=topla+sayilar[i];  
  
ort:=topla/10; (ort:=topla/i);  
  
write('Sayilarin ortalamasi:',ort:6:2);  
end.
```

Örnek : En fazla 100 öğrencinin vize final notunu okuyup bunların ortalaması ile birlikte listeleyen programı yazınız.

```
Uses crt;
Const
SINIR=100;
vizekat=0.4; finalkat=0.6;
Var
vize, final, basari: Array [1..100] of byte;
i, ogrencisay : byte;
begin
repeat
    clrscr;
    write('Ogrenci sayisi :'); Readln(ogrencisay);
    until (ogrencisay<=100);

for i:=1 to ogrencisay do begin
    write(i, '.ogrencinin vize notu=');readln(vize[i]);
    write(i, '.ogrencinin final notu=');readln(final[i]);
    basari[i]:=vize[i]*vizekat+ final[i]*finalkat;
end;

writeln('Vize notu      ','Final notu      ','Basari notu');
for i:=1 to ogrencisay do
    writeln(Vize[i],',',final[i],',',basari[i]);
readln;
end.
```

Gotoxy komutu : İmleci ekranın isenilen satır ve sütununa taşımak için kullanılır. Gotoxy komutu *crt* kütüphanesinde bulunur.

Kullanımı => ***gotoxy(sütun no, satır no);***
Sütun no= 1..80
Satır no=1..25

Örnek:
Uses crt;
Var
s:integer;
Begin
Clrscr;
For s:=1 to 10 do begin
Gotoxy(s,s); Write('Pascal');
End;
Readln; End.

Arttırma-Azaltma Komutları :

Inc(x); =>x=x+1

Dec(x); =>x=x-1

Inc(x,5); =>x=x+5

Dec(x,5); =>x=x-5

KARAKTER DİZİLERİ

Her string değişken veya sabit, elemanları karakter (char) olan bir boyutlu dizidir. Bir boyutlu dizilerdeki kurallar geçerlidir. Karakter dizilerinin alt indisi "1" dır.

Örnek:

```
Var  
kelime : string[50];  
Begin  
Readln(kelime);  
Readln(kelime[3]);  
Writeln(kelime);  
Writeln(kelime[4]);  
End.
```

```
Hasan←  
  
v←  
  
Havan  
  
a
```

```
kelime='Hasan'  
kelime[1]='H'  
kelime[2]='a'  
kelime[3]='s'  
kelime[4]='a'  
kelime[5]='n'
```

```
kelime[3]='v' → kelime='Havan'
```

Length Komutu : String ifadedeki karakter sayısını verir. Sonuc byte tipinde bir veridir.

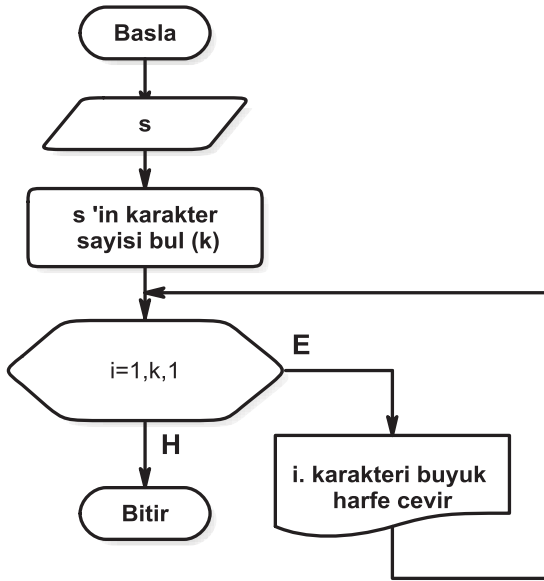
Kullanımı => **length(string);**

```
Const  
a='Elektrik';  
var  
b:byte;  
begin  
b:=length(a);  
writeln(a,' ', b , ' karakterlidir');  
readln;  
end.
```

Elektrik 8 karakterlidir

-

Örnek : Klavyeden girilen küçük harfli string bir ifadeyi büyük harfe çeviren program.



Uses crt;

Var

i:integer; s:string; k:byte;

begin

write('String ifadeyi giriniz:'); readln(s);

k:=length(s);

for i:=1 to k do

write(Upcase(s[i]);

end.

String ifadeyi giriniz: Pascal←

PASCAL_

Ord (Ordinal-Order) Komutu : Verilen karakterin ASCII kodunu verir.

```
Write(Ord('A')); => 65
```

String ifadenin kaç karakterden oluştuğu, dizinin 0. İndisinde saklıdır. 0. İndisin ASCII karşılığı stringin karakter sayısını verir.

```
Length(kelime) = Ord(kelime[0])
```

Chr (Character) Komutu : ASCII kodun (0..255) karakter karşılığını verir.

```
Write(chr(65)); => A  
Kelime[0] := Chr(5);
```

```
Uses crt;  
Var  
kelime: string[10];  
Begin  
kelime:='Ahmet';  
writeln(kelime);  
kelime[0]:=Chr(3);  
writeln(kelime);  
End.
```

Stringlerde Toplama Operatörü (+):

```
kelime1:='ALI';  
kelime2:='VELI';  
kelime:=kelime1+kelime2; =>kelime='ALIVELI'
```

Concat (Concatenate) Komutu : Birden fazla stringi birleştirmek için kullanılır (Yukarıdaki toplama işlemi gibi).

Kullanımı => **concat(st1, st2, ...,stn);**

```
Var  
a, b, c, d: string[10];  
Begin  
a:='ALI';  
b:='VELI';  
c:=' ';  
Writeln(concat(a,b));  
Writeln(concat(a,c,b));  
End.
```

ALIVELI
ALI VELI_

Copy Komutu : String ifadenin belirli bir kısmının alınması için kullanılır. İşlem sonucunda string ifade de bir değişiklik olmaz.

Kullanımı => **copy(string, Başlangıç sırası, Karakter sayısı);**

Write((copy(kelime, 7, 6)); =>kelime değişkeninin 7.karakterinden itibaren 6 karakteri ekrana yaz.

Örnek:

```
kelime:='turbo pascal';
kelime2:=copy(kelime,2,7);
Writeln((copy(kelime, 13, 5)));
Writeln((copy(kelime, 10, 5)));
Write((copy(kelime2, 1, 3)));
```

```
cal
urb_
```

Örnek:

```
Uses crt;
Var
mesaj : string;
i : integer;
begin
clrscr;
write('String=');readln(mesaj);
for i:=1 to length(mesaj) do
writeln(copy(mesaj,1,i));
readln;
end.
```

```
String=Kocaeli←
K
Ko
Koc
Koca
Kocae
Kocael
Kocaeli
_
```

Delete Komutu : String ifadenin belirli bir kısmının silinmesi için kullanılır. İşlem sonucunda string ifade değişir.

Kullanımı => **delete(string, Başlangıç sırası, Karakter sayısı);**

```
kelime:='turbo pascal';
delete(kelime,6,1);
delete(kelime,13,5);
delete(kelime,10,5);
write(kelime);
```

```
turbopasc_
```

Insert Komutu : String ifadeye başka bir string eklemek için kullanılır.

Kullanımı => **insert(string1(sabit veya değişken), string2(değişken), sıra);**

insert('pascal', kelime, 7); => pascal stringini kelime değişkenine 7.karakterden itibaren ekler.

Örnek:

```
kelime='aet';
insert('hm', kelime, 2);
writeln(kelime);
ek='caliskan';
insert(ek, kelime, 1);
writeln(kelime);
```

```
ahmet
caliskanahmet
_
```

Pos (Position) Komutu : Bir String içinde başka bir string veya karakterin bulunup bulunmadığını, bulunuyorsa kaçınıcı karakterden itibaren yer aldığı bilgisini verir.

Kullanımı => **pos(string1 veya char, string2);**

```
Writeln(pos('s','pascal')); =>3
Writeln(pos('a','pascal')); =>2
Writeln(pos('say','bilgisayar')); =>6
Writeln(pos('z','pascal')); =>0
```

Str (String) Komutu : Sayısal bir ifadeyi stringe çevirir.

Kullanımı => **str(sayısal sabit veya değişken, string değişken);**

Örnek:

```
Var
s: string[20];
begin
str(15,s); =>s='15'
str(123.45:7:2,s); =>s=' 123.45'
```

Val (Value) Komutu : Stringi sayısal ifadeye çevirir. Çevirme işlemi sırasında, string içinde sayısal olmayan bir karaktere rastlanırsa hata kodu üretilir ve işlem sona erer.

Kullanımı => **val(string,sayısal değişken, kod);**

kod : Dönüştürme işlemi hakkında bilgi veren tamsayı tipinde bir değişkendir. Bu değer "0" olması işlemin başarılı, "0" dan farklı olması dönüştürme işlemi sırasında sayısal olmayan bir

karaktere rastlandığını gösterir. Üretilen “0” dan farklı kod, sayısal olmayan karakterin indis numarasıdır.

Örnek:

```
Val('2345', v, kod); => v=2345, kod=0
```

```
a:='abc5';  
val(a[4],b,c); => b=5, c=0  
val(a[3],b,c); => b=0, c=3
```

Örnek : Ekrandan girilen 1 ile 99 arasındaki tam sayının Romen rakamı karşılığını bulup ekrana yazdıran program yazınız.

```
uses crt;  
label hata;  
const  
birler:Array[0..9] of string[4]=('I', 'II','III','IV','V','VI','VII','VIII','IX');  
onlar:Array[0..9] of string[4]=('X', 'XX','XXX','XL','L','LX','LXX','LXXX','XC');  
var  
sayi,birlerbas,onlarbas:byte;  
ch:char;  
s:string[30];  
begin  
  repeat  
    hata: clrscr;  
    Write('1-99 arasin da bir tamsayi giriniz:');readln(sayi);  
    if (sayi<1) or (sayi>99) then  
      begin  
        Write('HATALI GIRIS'); //cok hızlı gecer gorunmez, bunun altına delay(1000) ;  
        goto hata;  
      end;  
    birlerbas:=sayi mod 10; //kalan bulma  
    onlarbas:=sayi div 10; //tam bölme  
    write('Girilen sayinin romen rakami karsiligi=');  
    writeln(onlar[onlarbas],birler[birlerbas]);  
    write('Programdan cikmak icin ESC tusuna basiniz');  
    ch:=readkey;  
    until (ch=#27);  
End.
```

```

1  uses crt;
2  label hata;
3  const
4  birler:Array[0..9] of string[4]=('','I', 'II', 'III', 'IV', 'V', 'VI', 'VII', 'VIII', 'IX');
5  onlar:Array[0..9] of string[4]=('','X', 'XX', 'XXX', 'XL', 'L', 'LX', 'LXX', 'LXXX', 'XC');
6  var
7  sayi,birlerbas,onlarbas:byte;
8  ch:char;
9  s:string[30];
10 begin
11     repeat
12         hata: clrscr;
13         Write('1-99 arasinda bir tamsayi giriniz:');readln(sayi);
14         if (sayi<1) or (sayi>99) then
15             begin
16                 Write('HATALI GIRIS'); //çok hızlı geçer görünmez, bunun altına delay(1000) ;
17                 goto hata;
18             end;
19         birlerbas:=sayi mod 10; //kalan bulma
20         onlarbas:=sayi div 10; //tam bölme
21         write('Girilen sayinin romen rakami karsiligi=');
22         writeln(onlar[onlarbas],birler[birlerbas]);
23         write('Programdan cikmak icin ESC tusuna basiniz');
24         ch:=readkey;
25     until (ch=#27);
26 End.

```

2. yol sayıyı stringe çevirme yolu

Bu yöntem okunan sayının kaç basamaklı olduğu belirlenmelidir. Eğer okunan sayı tek basamaklı ise str komutu ile stringe çevrildiğinde bu dizinin 1 elemanı olur, yani birler basamağı vardır ,onlar basamağı ise sıfırdır,

Eğer okunan sayı çift basamaklı ise str komutu ile stringe çevrildiğinde bu dizinin 1. Elemanı onlar basamağı, 2. Elemanı ise birler basamağıdır

const

```
birler:Array['0'..'9'] of string[4]=('I', 'II','III','IV','V','VI','VII','VIII','IX');
```

```
onlar:Array['0'..'9'] of string[4]=('X', 'XX','XXX','XL','L','LX','LXX','LXXX','XC');
```

```
//'0'=#48..'9'=#57
```

.Baslangic, Sayıyı okuma ve kontrol kısmı aynı

.

```
str(sayi,s); //sayı stringe cevrildi
```

```
if sayi<10 then begin
```

```
birlerbas:=s[1];
```

```
onlarbas:='0';
```

```
end;
```

```
if sayi>9 then begin
```

```
birlerbas:=s[2];
```

```
onlarbas:=s[1];
```

```
end;
```

```
write('Girilen sayinin romen rakami karsiligi=');
```

```
writeln(onlar[onlarbas],birler[birlerbas]);
```

```
write('Programdan cikmak icin ESC tusuna basiniz');
```

```
ch:=readkey;
```

```
until (ch=#27);
```

End.

İki Boyutlu Diziler

Bilgisayarda iki boyutlu olarak değişken tanımlamak için de tek boyutlu dizilerde olduğu gibi 'Array' kullanılır. Ancak iki boyutlu dizilerde tek boyutlu dizilerden farklı olarak birinci indis (sıra sayısı) aralığının yanında ikinci indis (sütun sayısı) aralığı da tanımlanır. Böylece bilgisayarda matris yapısı gibi iki boyutlu değişken kümesi tanımlanmış olur.

Kullanımı;

Var

Dizinin adı : **Array** [Alt sınır1 .. Üst sınır1, Alt sınır2 .. Üst sınır2] of tüp ;

Satır sayısı

Sütun sayısı

Örnek:

Var Not_Tablosu; **Array**[1..5 , 1..3] **Of Integer**;

Var Tablo: **Array**['A'..'G',1..10] **Of real**;

	vize	final	ortalama
1. ogrenci			
2. ogrenci			
3. ogrenci			
4. ogrenci			
5. ogrenci			

Begin

ReadLn(Not_Tablosu[1,1]);

ReadLn(Not_Tablosu[1,2]);

70 ←
60 ←

Not_Tablosu[1,3]:= round(Not_Tablosu[1,1]*0.4+ Not_Tablosu[1,2]*0.6);

İki boyutlu dizilerde dizi elemanlarının tamamını ekrandan okumak, ekrana yazmak veya tablo elemanlarının üzerinde işlem yapmak için içiçe For döngüleri kullanılmaktadır.

```
For k:=1 To 5 Do  
    For p:=1 To 3 Do  
        Read (Not_Tablosu[k,p]);
```

Örnek : Beş öğrenciden oluşan bir sınıftaki öğrencilerin birinci ve ikinci vize notları sırayla bilgisayar girilecektir. Öğrencilerin vize not ortalaması hesaplanıp bilgisayara kaydedilecek ve ekranda gösterilecektir.

```
Program iki_boyutlu_dizi_ornegi;  
Var k,p : Integer;  
    Toplam : Real ;  
    NotTablosu : Array[1..5 , 1..3] of Integer;  
Begin  
    Toplam:=0;  
    WriteLn('Öğrencilerin Notlarını Giriniz :');  
    For k:=1 To 5 Do  
        Begin  
            For p:=1 To 2 Do  
                Begin  
                    Write( k, ' . öğrencinin ' , p , ' . notunu giriniz : ');  
                    ReadLn ( NotTablosu[k,p] );  
                    Toplam := Toplam + NotTablosu[k,p] ;  
                End;  
            NotTablosu[k,3]:= (Toplam/2) ;  
            Write( k, ' . öğrencinin not ortalaması = ' , NotTablosu[k,3] );  
            Toplam:=0;  
        End;  
    End.
```

İki Boyutlu Diziler İle Matris İşlemleri

Matris değeri okumak ve ekrana yazmak için de içiçe For döngüsü kullanılır.

Uses crt;

Var A : Array[1..3,1..2] Of Integer;

i,j : Integer;

Begin

WriteLn('3X2 boyutlarındaki matris elemanlarını giriniz :');

For i:=1 To 3 Do

For j:=1 To 2 Do

Begin

Write('A[' , i , ' ' , j , ']= ? ');

ReadLn (A[i,j]);

End;

For i:=1 To 3 Do

Begin

For j:=1 To 2 Do

Write (A[i,j]:5);

WriteLn;

End;

End.

Örnek : Matrislerin boyutlarının ve elemanlarının ekrandan kullanıcı tarafından belirlendiği, A ve B matrisinin toplamını bulan programı yapınız.(Maksimum matris boyutu 10X10 olacaktır).

$$A_{m,n} = \begin{bmatrix} a_{1,1} & a_{1,2} & \cdot & \cdot & a_{1,10} \\ a_{2,1} & a_{2,2} & \cdot & \cdot & a_{2,10} \\ \cdot & & & & \\ \cdot & & & & \\ a_{10,1} & a_{10,2} & \cdot & \cdot & a_{10,10} \end{bmatrix}, B_{m,n} = \begin{bmatrix} b_{1,1} & b_{1,2} & \cdot & \cdot & b_{1,10} \\ b_{2,1} & b_{2,2} & \cdot & \cdot & b_{2,10} \\ \cdot & & & & \\ \cdot & & & & \\ b_{10,1} & b_{10,2} & \cdot & \cdot & b_{10,10} \end{bmatrix}$$

Bu iki matrisin toplanabilmesi için $A_m = B_m$ ve $A_n = B_n$ olmalıdır.

$$C_{m,n} = \begin{bmatrix} a_{1,1} + b_{1,1} & a_{1,2} + b_{1,2} & \cdot & \cdot & a_{1,10} + b_{1,10} \\ a_{2,1} + b_{2,1} & a_{2,2} + b_{2,2} & \cdot & \cdot & a_{2,10} + b_{2,10} \\ \cdot & & & & \\ \cdot & & & & \\ a_{10,1} + b_{10,1} & a_{10,2} + b_{10,2} & \cdot & \cdot & a_{10,10} + b_{10,10} \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} c_{1,1} & c_{1,2} & \cdot & \cdot & c_{1,10} \\ c_{2,1} & c_{2,2} & \cdot & \cdot & c_{2,10} \\ \cdot & & & & \\ \cdot & & & & \\ c_{10,1} & c_{10,2} & \cdot & \cdot & c_{10,10} \end{bmatrix}$$

```

Var A,B,C : Array[1..10,1..10] Of LongInt;
    i,j,Am,An,Bm,Bn,sonuc : Integer;
Begin
Repeat
    WriteLn('Toplamı yapılacak matrisin boyutlarını giriniz : ');
    Write('A matrisinin satır sayısı = ? '); ReadLn(Am);
    Write('A matrisinin sütun sayısı = ? '); ReadLn(An);
    Write('B matrisinin satır sayısı = ? '); ReadLn(Bm);
    Write('B matrisinin sütun sayısı = ? '); ReadLn(Bn);
    If (Am=Bm) AND (An=Bn) Then sonuc:=1
        Else WriteLn('Bu iki matris toplanamaz.Boyutlari uyusmuyor! ');
Until sonuc = 1 ;

For i:=1 To Am Do
    For j:=1 To An Do
        Begin Write('A[ ' , i , ' ' , j , ' ]= ? '); ReadLn ( A[i,j] ); End;
For i:=1 To Bm Do
    For j:=1 To Bn Do
        Begin Write('B[ ' , i , ' ' , j , ' ]= ? '); ReadLn ( B[i,j] ); End;

For i:=1 To Am Do
For j:=1 To An Do
Begin
    C[i,j]:=A[i,j] + B[i,j] ;
    WriteLn('C[ ' , i , ' ' , j , ' ]= ' , C[i,j] );
End;
End.

```

ALT PROGRAMLAR

Programlama dillerinde alt programların kullanılma amaçları;

1. Programlar kısadır: Tekrarlanan program parçaları alt program ile tanımlanarak sadece bir kez yazılır.
2. Programlar takip etmek kolaylaşır: Benzer işi yapan komutlar bir alt program içinde tanımlandığında programı takip etmek kolaylaşır.
3. Yazılan programlarda hata yapma olasılığı azalır.

Herhangi bir alt program çağrıldığında (ana programdan veya başka bir alt programdan) o alt programdaki bütün komutlar çalışır. Daha sonra işlem kendisini çağırın satıra veya bir sonraki satıra geçer.

Pascal programlama dilinde *Procedure* ve *function* olmak üzere iki farklı altprogram yapısı bulunur.



Bu iki altprogram arasındaki temel fark; procedure kendini çağırın satıra 0,1,2,...,n , function ise sadece 1 değer gönderebilir.

Procedure Alt Programları

Parametresiz Procedure: Ana programdaki değişkenler alt programdaki değişkenler olarak kullanılır. Ana program alt programa parametre(değişken) aktarımı yapamaz. Altprogramın çağrılması için sadece adı yazılır.

Procedure

Kullanımı→

***Procedure* Altprogram adı;**

Tanımlamalar; →Yerel tanımlama, sadece tanımlandığı alt programda geçerli

Begin

•
•
•

End;

Örnek:

```
Program Prosedur_Ornegi;
  Procedure IlkProsedur;
  Begin
    WriteLn('İlk proseduru isletiyorum !... ');
  End;
Begin {Ana Program}
  IlkProsedur;
  WriteLn('Su anda ana programdayım !... ');
  IlkProsedur;
End.
```

Örnek: Klavyeden girilen bir sayının küpünü parametresiz procedure yapısı ile bulan program;

```
Uses crt;
Var x, kup : integer;
  procedure kupbul;
  begin
    kup:=x*x*x;
    writeln(x, ' sayisinin küpü=',kup);
  end;

begin
  clrscr;
  write('Ücuncu kuvveti bulunacak sayı=');readln(x);
  kupbul;
end.
```

Örnek : Ekrandan girilen yarıçap ve isteğe bağlı olarak dairenin alanını veya çevresini hesaplayan prosedürlü programı yazınız.

```
Program ProsedurDenemesi;
Var r,Alan,Cevre : Real;
secim : Integer;
  Procedure AlanHesabi;
  Begin
    Alan := 3.14 * r * r ;
    WriteLn (' Alan = ', Alan :6:2 );
  End;

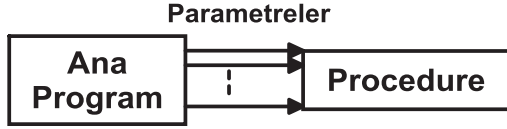
  Procedure CevreHesabi;
  Begin
    Cevre := 2 * 3.14 * r ;
    WriteLn (' Çevre = ', Cevre :6:2 );
  End;

Begin {Ana Program}
  Write ('Yarıçapı giriniz = '); ReadLn( r );
  WriteLn ('Alan Hesabı İçin 1 ');
  WriteLn ('Çevre Hesabı İçin 2 ');
  Write (' Seciminiz = '); ReadLn( secim );
  Case secim Of
    1 : AlanHesabi;
    2 : CevreHesabi;
    Else WriteLn (' Yanlış Seçim !... ');
  End;
End.
```

Parametrel Procedure

Ana programla altprogram arasında parameter (değişken) aktarımı vardır. Bu tip altprogramlar tanımlanırken ve çağrılırken ismi yanında parametreleri verilmelidir.

Tek taraflı çalışan Parametrel Procedure: Ana programdaki değişkenler alt programdaki değişkenlere aktarılır. Transfer edilen değişkenleri tipleri mutlaka aynı olmalıdır.



Kullanımı→

Procedure *Altprogram adı* (*parametreler:tip*);

Tanımlamalar; → **Yerel tanımlama, sadece tanımlandığı alt programda geçerli**

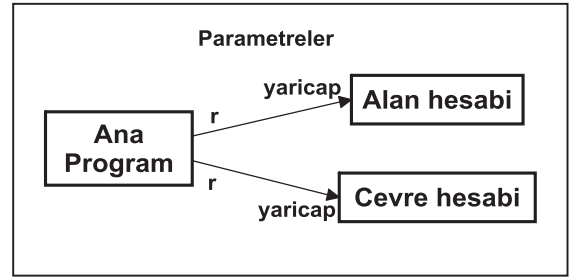
Begin

•
•
•

End;

Bir önceki örneğin Prosedüre Parametre gönderilerek çözümü...

```
Program ParametreGonderiliProsedur;  
Var r : Real;      { Alan ve Cevre değişkenleri silindi }  
    secim : Integer;  
  
    Procedure AlanHesabi( yaricap : Real );  
    Var Alan : Real ;  
    Begin  
        Alan := 3.14 * yaricap * yaricap ;  
        WriteLn ( ' Alan = ', Alan :6:2 );  
    End;  
  
    Procedure CevreHesabi( yaricap : Real );  
    Var Cevre : Real ;  
    Begin  
        Cevre := 2 * 3.14 * yaricap ;  
        WriteLn ( ' Çevre = ', Cevre :6:2 );  
    End;  
  
Begin  
    Write ('Yarıçapı giriniz = '); ReadLn( r );  
    WriteLn ('Alan Hesabı İçin 1 ');  
    WriteLn ('Çevre Hesabı İçin 2 ');  
    Write ('Seciminiz = ');    ReadLn( secim);  
    Case secim Of  
        1 : AlanHesabi ( r );  
        2 : CevreHesabi ( r );  
        Else WriteLn ( ' Yanlış Seçim !... ');  
    End;  
End.
```

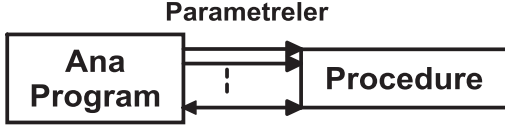


Örnek :

```
Program prosedur;  
Var x,y : Integer;  
  
  Procedure Deneme ( x,y : Integer);  
  Var z:Integer;  
  Begin  
    z:=y;  
    y:=x;  
    x:=z;  
    WriteLn (x,y);  
  End;  
  
Begin  
  x:=5;  
  y:=2;  
  WriteLn (x,y);  
  Deneme (x,y);  
  WriteLn (x,y);  
End.
```

52
25
52

Çift taraflı çalışan Parametrelili Procedure: Ana programdaki parametreler alt programdaki parametrelere (tek taraflı) aktarılır. Bu parametrelere göre alt programdaki bulunan sonuçlar çift taraflı parametreler ile ana programda kendini çağıran satıra geri gönderilir. Procedure tanımlamasında kullanılan **var** kelimesi o parametrelerin çift taraflı olduğunu gösterir.



Kullanımı→

Procedure Altprogram adı (değişkenler1 : tip , var değişkenler2 : tip);

Tanımlamalar; → Yerel tanımlama, sadece tanımlandığı alt programda geçerli

Begin

.

.

.

End;

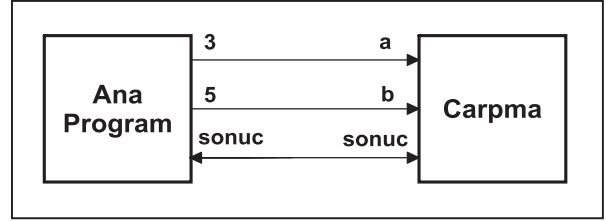
Örnek :

```
Program ProsedurCarpma;  
Var x,y,sonuc : Integer;
```

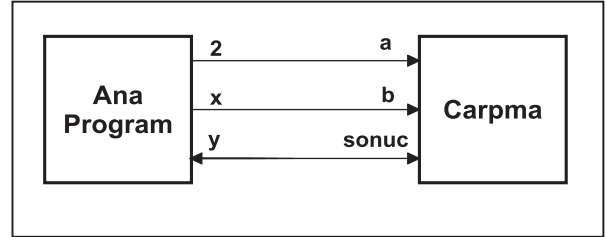
```
Procedure Carpma ( a,b : Integer; Var sonuc :Integer);
```

```
Begin  
sonuc := a * b ;  
End;
```

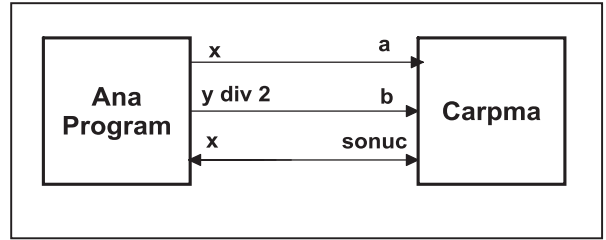
```
Begin  
Carpma(3 , 5 , sonuc);  
WriteLn (sonuc);
```



```
x:=3;  
y:=8;  
Carpma(2 , x , y);  
WriteLn (y);
```



```
Carpma(x, y Div 2 , x);  
WriteLn (x);  
End.
```



15
6
9

FONKSİYON ALT PROGRAMI (FUNCTION)

Matematik fonksiyonlara benzer (sqrt, abs, round, ..) komutlar hazırlamak için kullanılır. Fonksiyonun prosedürden en önemli farkı, fonksiyon daima kendini çağıran satıra bir sonuç bildirir. Gönderilecek değer fonksiyon adına atanır.

Kullanımı→

Function Altprogram adı (değişkenler : tip) : tip;

Tanımlamalar: → Yerel tanımlama, sadece tanımlandığı alt programda geçerli

Begin

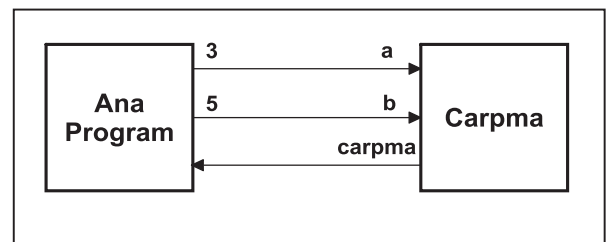
.
. .
.

End;

Örnek:

```
Program CarpmaFonksiyonu;  
Var x,y : Integer;  
Function Carpma ( a,b : Integer ) : Integer;  
Begin  
    Carpma := a * b ;  
End;
```

```
Begin  
    WriteLn (Carpma( 3 , 5 ));  
    x:=3;  
    y:=8;  
    y := Carpma( 2 , x );  
    WriteLn (y);  
    WriteLn (Carpma ( x, y Div 2 ));  
End.
```



Ne Zaman Prosedür ?... Ne Zaman Fonksiyon ?...

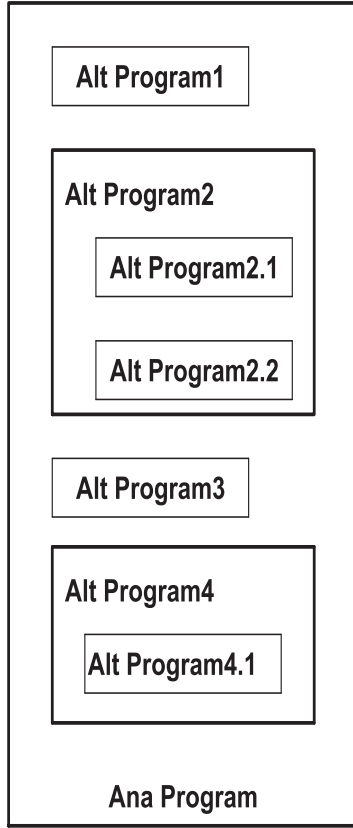
--Ana programa sadece tek değer dönecek (gönderilecek) ise Fonksiyon kullanılır.

--Alt programın belirli bir hizmeti gerçekleştirip sonuç bildirmesi gerekmiyorsa veya birden çok sonucu bildirmesi gerekiyorsa Prosedür kullanılmalıdır.

İç İçe Birbirini Çağırın Alt Programlar

Alt Programların Birbirini Çağırma Şartları

1. Ana programın alt programları ana program tarafından çağrılabilir.
2. Kodlanış sırasına göre aşağıdaki alt programlar, kendilerinin üzerinde kodlanmış alt programları çağırabilirler. Ancak üstteki alt programlar aşağıdaki alt programları çağıramazlar. (Forward komutu kullanılmadığı müddetçe.)
3. İç içe alt program tanımlandığında içteki alt programlar ancak o alt program içindeki diğer alt programlardan (Kural 2) ve ana alt programdan çağrılabilir. Ana programın diğer alt programları ve ana program tarafından çağrılmaz.
4. Bir alt program kendini tekrar çağırabilir. Buna özyineleme (recursion) adı verilir.



	AltPrg 1	AltPrg 2	AltPrg 3	AltPrg 4	AltPrg2.1	AltPrg2.2	AltPrg4.1
Ana Program	√	√	√	√	×	×	×
AltProg 1	√	×	×	×	×	×	×
AltProg 2	√	√	×	×	√	√	×
AltProg 3	√	√	√	×	×	×	×
AltProg 4	√	√	√	√	×	×	√
AltProg 2.1	√	√	×	×	√	×	×
AltProg 2.2	√	√	×	×	√	√	×
AltProg 4.1	√	√	√	√	×	×	√

Örnek :

```
Program ic_ice_altprogramlar;
Var b : Real;

Procedure Toplama ( a : Integer; b : Real ; Var toplam : Real );
Begin
  toplam := a + b ;
End;

Procedure Carpma ;
Var a : Real;

  Function TamCarpma(a,b:Integer):Integer;
  Begin
    TamCarpma := a * b ;
  End;

  Function ReelCarpma(a,b:Real):Real;
  Begin
    Toplama(2 , b , b);
    ReelCarpma := a * b ;
  End;

Begin { Prosedür Çarpma }
  WriteLn ( TamCarpma(5,7) );
  Toplama ( 3, 6.2 , a );
  WriteLn ( a : 6 : 2 );
  WriteLn ( ReelCarpma( 2.1 , 4.2 ) : 6 :2 );

End;

Begin { Ana Program }
  Carpma;
  Toplama ( 2, 3 , b );
  WriteLn ( b : 6 : 2 );
End.
```

35
9.20
13.02
5.00

Rastgele Sayı Üretimi (Random)

$I := \text{Random}(\text{SonDeger});$ $0 \leq X < \text{SonDeger}$ aralığında rastgele bir tam sayı üretir ve I'ya atar.

$N := \text{Random};$ $0 \leq X < 1$ aralığında rastgele bir reel sayı üretir ve N reel değişkenine atar.

$B := \text{Random}(20);$ $0 \leq X < 20$ aralığında rastgele bir tam sayı üretir ve B'ye atar.

Sayı Üreticisinin Başlatılması (Randomize)

Randomize ;

Bilgisayarın sayı üreticisini sistem saatine göre rastgele bir sayı ile başlatır. Bu komut kullanılmasa da Random fonksiyonu ile rastgele sayı üretilir. Ancak programın her çalıştırılmasında ilk olarak hep aynı rastgele sayı ile başlanır.

Örnek : Sayı tahmin oyunu.

```
Program Oyun;
Uses Crt;
Var Uretilen,Sayi : Integer;

Function Karar (Uretilen, Sayi: Integer): Boolean;

    Procedure Mesaj (Uretilen : Integer);
    Begin
        If Sayi > Uretilen
            Then WriteLn('Buyuk Sayi Girdiniz...')
            Else WriteLn('Kucuk Sayi Girdiniz...');

        Karar := False;
    End;
Begin
    If Sayi = Uretilen
        Then Karar := True
        Else Mesaj (Uretilen);
    End;

Begin
    ClrScr;
    Randomize;
    Uretilen := Random(101);
    WriteLn('Bu bir sayi tahmin oyunudur...');

    WriteLn('Tahmin edeceginiz sayi 0-100 arasinda olmalidir...');

    Write('Tahmin Ettiginiz Sayiyi Giriniz = ? '); ReadLn(Sayi);

    While NOT(Karar(Uretilen,Sayi)) Do
        Begin
            Write('Tahmin Ettiginiz Sayiyi Giriniz = ? ');

            ReadLn(Sayi);
        End;
        WriteLn(' Tebrikler Basardiniz...');
        ReadLn;
    End.
```

DOSYALAMALAR

Programlama bilgilerin her zaman ekrana yazdırılması veya değişkenlerde tutulması yeterli olmayabilir. Programın alışması sonucu girilen yada hesaplanan her bilgi manyetik ortama programda tanımlanan dosya adı altında saklanır. Bilgiler, daha sonra yeni bilgilerin eklenmesi, kaydedilen bilgiler üzerinde değişiklik yapmak, silmek yada görüntülemek için manyetik ortama yazılırlar. Bilgilerin manyetik ortama yazılmaları farklı yollarla yapılır, bu yollar bilgilere erişim şekliyle adlandırılır. Pascal programlama dili içinde text ve binary tipinde dosyalama yöntemi vardır.

Text Tipte Dosyalama

Bilgilerin manyetik ortama sıralı olarak kaydedilmesine ve okutulmasına dayanan dosyalama şeklidir. İlk yapılan kayıt dosyanın başında son kayıt ise dosyanın sonunda yer alır. Bir bilgiye erişmek için, o kayda kadar bütün kayıtların okutulması gerekir. Çok kayıtlı bilgilerden oluşacak bir dosyalamada text tipi dosyalama tercih edilmez çünkü erişim yavaş olur. Derleyici text dosyaları için girilen bilgilere ana bellekte 128Byte 'lık tampon bellek açar. Bilgiler önce tampon belleğe daha sonra manyetik ortama aktarılır. Aynı şekilde manyetik ortamdan okunacak bilgiler tampon belleğe alınıp okunabilir.

Text Tipteki Dosyaların Tanımlanması

Pascalda oluşturulacak dosyalar değişkenler gibi programın başında tanımlanır.

Var

Dosya_değişkeni : text; //tanımlaması, programın içinde text dosyanın kullanılacağını ve işlem yapılacak dosyanın isminin aktarılacağı değişkeni tanımlar.

Örnek ;

Var

Dosya : text ;

Assign Komutu

Text dosyanın manyetik ortamda hangi isimde bulacağını ve bu dosyanın dosya_değişkenine aktarılmasını sağlar (assign=devretmek). Her seferinde dosyanın yolu, ismi ve uzantısı kullanmak yerine dosya_değişkenini kullanabilmemizi sağlar. Ayrıca bu komut dosyayı hazır hale getirir (Dosyayı oluşturmaz)

Assign(dosya_değişkeni, 'Manyetik ortamdaki ismi ve uzantısı');

İsim en fazla 8, uzantı ise en fazla 3 karakter uzunluğunda olabilir.

Assign(dosya, 'kayit.txt'); //yolu verilmediği için çalışılan dizinde dosya oluşturulacaktır.
(c:\dev-pas)

Assign(dosya, 'c:\giris.dat');

Assign(dosya, 'd:\belgelerim\rehber.txt');

Rewrite Komutu

Text dosyayı ilk-kayıt amacıyla açmak için kullanılır. Eğer dosya daha önceden varsa içindeki bütün kayıtlar silinir.

rewrite(dosya_değişkeni);

Append Komutu

Daha önce oluşturulmuş Text dosyayı ek-kayıt amacıyla açmak için kullanılır. Eğer dosya daha önceden yoksa hata oluşur ve çalışmakta olan program o satırda sona erer.

append(dosya_değişkeni);

Reset Komutu

Daha önce oluşturulmuş Text dosyadan bilgi okumak amacıyla açmak için kullanılır. Eğer dosya daha önceden yoksa hata oluşur .

reset(dosya_değişkeni);

Close Komutu

Herhangibir sebeple açılan bir Text dosyayı kapatmak için kullanılır. Açılan her dosya işlem bitince mutlaka kapatılmalıdır. Mesela dosya rewrite veya append durumunda açılırsa close komutu kullanılmassa, dosyaya yazdırılması gereken veriler yazılamaz, close ile birlikte yazılır. (close ile Tampon bellek->manyetik ortam)

close(dosya_değişkeni);

dosyaya bilgi yazmak için -> writeln(dosya_değişkeni,string veya değişken(ler));//Bu komutun çalışabilmesi için dosyanın rewrite veya append ile açılmış olması gerekir.

dosyadan bilgi okumak için-> readln(dosya_değişkeni, değişken(ler));// Bu komutun çalışabilmesi için dosyanın reset ile açılmış olması ve eof sorgusunun true olması gerekir.

Read(dosya_değişkeni,char değişken); //dosyadaki karakterleri tek tek okur,

Readln(dosya_değişkeni,string değişken); //dosyadaki tüm satırı okur.

Ornek : Klavyeden girilen string ile dosya ismi atama;

```
var
```

```
dosya :text;
```

```
filename:string;
```

```
hata : byte;
```

```
begin
```

```
write('Dosya adini giriniz:');
```

```
readln(filename); //dosyanın ismi ve tam yoluda girilebilir.
```

```
assign(dosya,filename+'.txt'); //bu sadece dosya degiskenine isim atama, bu komutla hdd de dosya  
olusmaz bunun icin rewrite mutlaka kullanılmalıdır
```

```
rewrite(dosya);
```

```
close(dosya); //hangi sebeple olursa olsun acilan dosya mutlaka kapatılmalıdır.
```

```
readln;
```

```
End
```

Örnek : Bir text dosyasi acılması ve icine ilk kayıt ve ek kaydın yapılması;

```
uses crt;
```

```
var
```

```
dosya :text;
```

```
begin
```

```
clrscr;
```

```
assign(dosya,'ilk.txt');
```

```
rewrite(dosya); //dosya ilk kayıt icin acildi
```

```
writeln('dosyanin birinci satiri, stringi dosyaya yazdiriliyor');
```

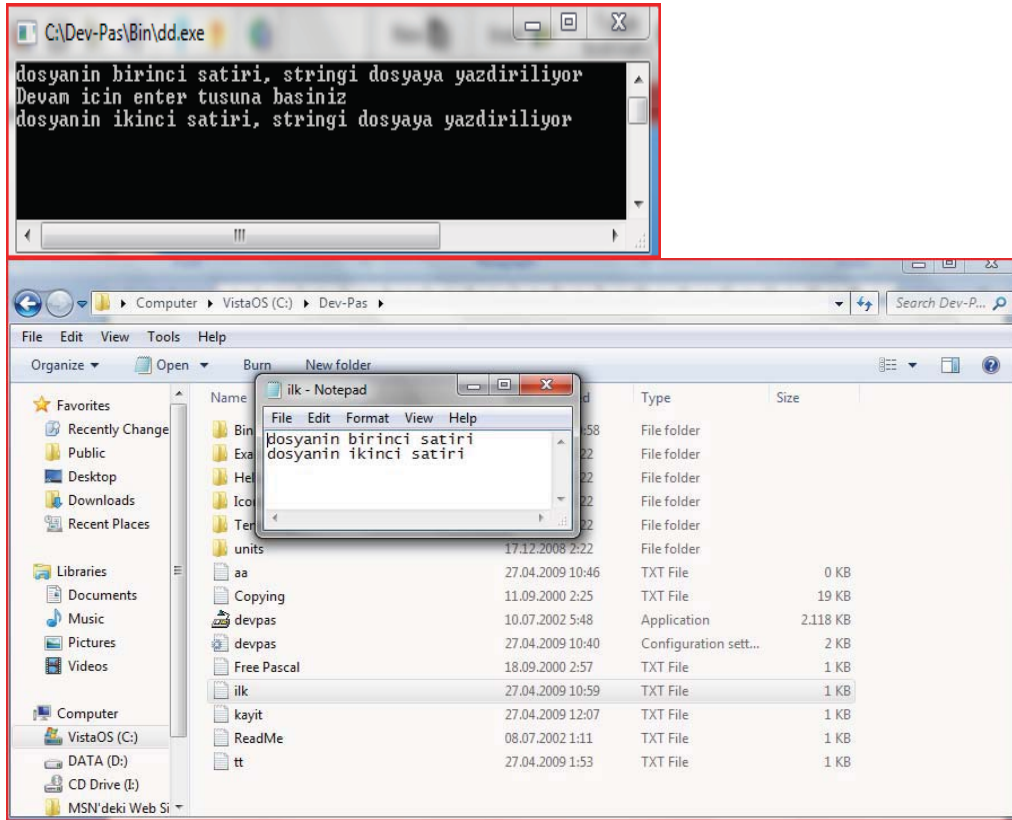
```
writeln(dosya,'dosyanin birinci satiri');
```

```
close(dosya); // degisiklikler dosyaya kaydedildi ve kapatıldı, ilk kaydın sonu
```

```
write('Devam icin enter tusuna basiniz');readln;
```

```
append(dosya); //ek kayit icin dosya aciliyor  
  
writeln('dosyanin ikinci satiri, stringi dosyaya yazdiriliyor');  
  
writeln(dosya,'dosyanin ikinci satiri');  
  
close(dosya); //degisiklikler dosyaya kaydedildi ve kapatıldı, ek kaydın sonu  
  
readln;  
  
End.
```

Ekran ve ilk.txt görüntüleri



eof Komutu

(eof=end of file) dosya sonu göstergesidir. Okuma amacıyla açılan dosyanın sonuna gelinip gelinmediğini anlamak amacıyla kullanılır. Son kayıttan sonra <eof> işareti vardır(Ekranla ilgili yapılan işlemlerin sonunda imleç () konumuyla çok benzerdir). <eof> işareti sorgulanırsa son kayıttan sonra true, diğer kayıtlarda false cevabı alınır.

eof(dosya_değişkeni)=True yada false

Ornek : Dosyadaki tüm kayıtları okuma

Var

F: text;

Ch : char;

Begin

Assign(f,'deneme.son');

Reset(f);

While not eof(f) do

Begin

Read(f,ch);

Write(ch);close(f);

End;

End.

erase Komutu

Text dosyayı manyetik ortamdan siler.

erase(dosya_değişkeni)

rename Komutu

Manyetik ortamdaki Text dosyanın adını değiştirmek için kullanılır.

rename(dosya_değişkeni,'yeni isim ve uzantı');

assign(file,'sinav.dat');

.

.

.

Rename(file,'sonuc.dat');

Reset ve append durumunda oluşabilecek hatalar : Bu iki komutun kullanımı dosyanın olmaması durumunda programın *“File not found”* hatası vermesine neden olur. Bunu engellemek için;

{I-} direktifi :dosya işlemleri sırasına bir hata olursa bunu dikkate alma direktifidir. Mesela olmayan programı açmak istediğimizde, program o satırda kesilip “file not found” hatası vermesini engeller.

{I+} direktifi: giriş-çıkış hata kontrolünü tekrar aktif et.

Halt Komutu : Çalışmakta olan programı durdurup, işletim sistemine geçilir. Yani programı o satırda sonlandırır.

IOresult : Giriş-çıkış hatası oluşursa, hatanın kodunu verir. IOresult=2 ise ilgili dosya bulunamadı anlamındadır.

Örnek: Hata Kontrollü dosyadan veri okumak

```
Uses crt;
```

```
Var
```

```
T : text;
```

```
S : string;
```

```
Begin
```

```
Assign (t, 'd:\abc.def');
```

```
{I-}
```

```
Reset(t);
```

```
{I+}
```

```
If (IOresult<>0) then begin
```

```
Writeln('Acılmak istenen dosya yok');
```

```
Readln; halt;
```

```
End
```

```
Else
```

```
Begin
```

```
Readln(t,s);
```

```
Writeln('dosyanın ilk satırı:',s); close(t);
```

```
End; End.
```

Ornek : Bir firmanın bolum takibi yapmak isteniyor. Bu amaçla Firmada çalışanların;

1. Unvani,

2. Adi soyadi,

3. Çalıştıkları bölümleri kaydeden, listeleyen, istenilen kayıtları silen, ek-kayıt yapan programı ana menu altında yazınız.

```
procedure kayit;
begin
clrscr;
assign(dosya,'d:\ilk.txt');
rewrite(dosya);
c:='E';
while c<>'H' do begin
clrscr;
write('Unvani.....');readln(un);
write('Adi Soyadi.....');readln(ad);
write('Bolumu.....');readln(bo);
writeln(dosya,un);writeln(dosya,ad);writeln(dosya,bo);
repeat
write ('Devammi(E/H):');
readln(c);
c:=upcase(c);
until c in ['E','H'];
end;
close(dosya);
end;
```

```
procedure ekkayit;
begin
clrscr;
assign(dosya,'d:\ilk.txt');
{$i-}
append(dosya);l:=loresult;
{$i+}
if l<>0 then begin writeln('Dosya yok');readln;halt;end;
c:='E';
while c<>'H' do begin
clrscr;
write('Unvani.....');readln(un);
write('Adi Soyadi.....');readln(ad);
write('Bolumu.....');readln(bo);
writeln(dosya,un);writeln(dosya,ad);writeln(dosya,bo);
repeat
write ('Devammi(E/H):');
readln(c);
c:=upcase(c);
until c in ['E','H'];
end;
close(dosya);
end;
```

```

procedure listeleme;
var
s:integer;
begin

assign(dosya,'d:\ilk.txt');
{$i-}
reset(dosya);l:=loresult;
{$i+}
if l<>0 then begin writeln('Dosya yok');readln;halt;end;
s:=1;
clrscr;
gotoxy(1,s);writeln('Unvani');
gotoxy(10,s);writeln('Adi Soyadi');
gotoxy(30,s);writeln('Bolumu');
s:=2;
while (NOT eof(dosya)) do begin
readln(dosya,un);readln(dosya,ad);readln(dosya,bo);
s:=s+1;
gotoxy(1,s);writeln(un);
gotoxy(10,s);writeln(ad);
gotoxy(30,s);writeln(bo);

end;
writeln;writeln('devam icin enter tusuna
basiniz');readln;
close(dosya);

end;

```

```

procedure kayitsilme;
var
ara:string[20];
begin
assign(dosya,'d:\ilk.txt');reset(dosya);
assign(dosya1,'d:\gecici.txt');rewrite(dosya1);
//amac silinecek kayıt haric diger kayitlari
//yeni dosyaya yazmak, yeni dosyayi tekrar eski
dosyaya
//kopyalamak ve silmek
clrscr;
write('Silinecek Kisinin Adini ve soyadini
giriniz:');readln(ara);
while (NOT eof(dosya)) do begin
readln(dosya,un);readln(dosya,ad);readln(dosya,bo);
if ara<>ad then begin
writeln(dosya1,un);writeln(dosya1,ad);
writeln(dosya1,bo);
end;
end;
close(dosya);close(dosya1);
//I.yol->erase(dosya); rename(dosya1,'ilk.txt');end;
//II.yol->
reset(dosya1);rewrite(dosya);
while (NOT eof(dosya1)) do begin
readln(dosya1,un);readln(dosya1,ad);
readln(dosya1,bo);
writeln(dosya,un);writeln(dosya,ad);writeln(dosya,bo);
end;
close(dosya);close(dosya1);erase(dosya1);
end;

```

```
begin
repeat
clrscr;
//menu
    gotoxy(30,10);write('1-Kayit');
    gotoxy(30,12);write('2-Listeleme');
    gotoxy(30,14);write('3-Ek Kayit');
    gotoxy(30,16);write('4-Kayit silmek');
    gotoxy(30,21);write('seciminiz(cikis icin esc):');
    repeat
    sec:=readkey;
    case sec of
    '1':kayit;
    '2':listeleme;
    '3':ekkeyit;
    '4':kayitsilme;
    end;
    Until sec In ['1'..'4',#27];

    until sec=#27;

End.
```

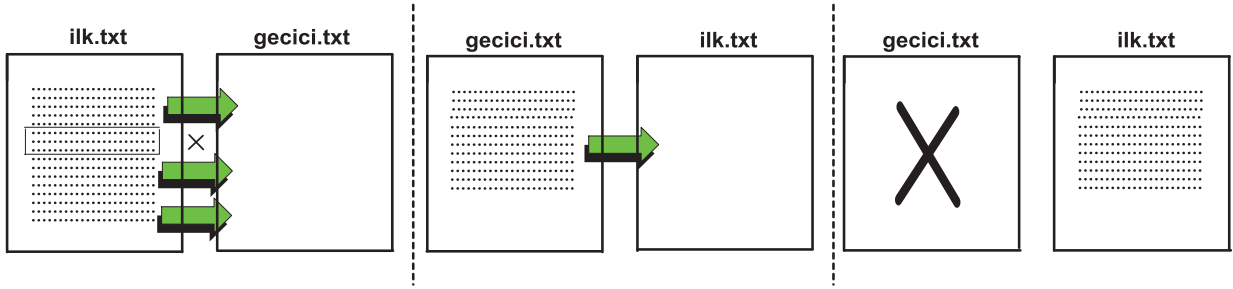
```
uses crt;

var
dosya,dosya1 :text;

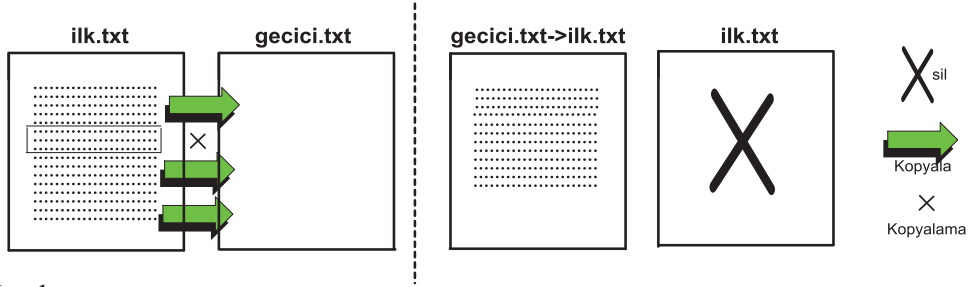
l : byte;
c:char;
un,ad,bo:string[20];
sec:char;
```

Kayıt Silme Yapıları

II.yol



I.yol

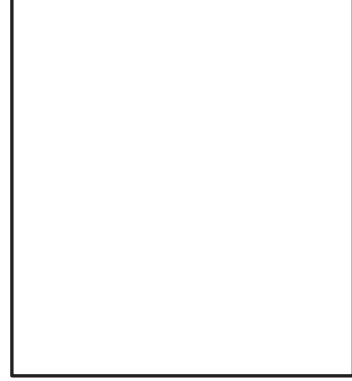


Aşağıdaki program kodunun ekran çıktısı ve dosya içeriği nedir? (İlgili dosya daha önce oluşturulmuş ve içindeki veriler yazdırılmıştır).

```
uses crt;
var
t : text;
k,toplam: integer;
a: char;
kelime : string[15];
hata,i : integer;
.
```

```
begin
assign (t,'d:\tt.txt');
reset (t);
k:=0; toplam:=0;
while NOT (eof (t)) do
begin
read(t,a);
val(a,k,hata);
if (k=1) then
k:=5;
toplam:=toplam+k;
end;
close (t);
write(toplam);
append(t);
writeln(t,"");
str(toplam, kelime);
for i:=length(kelime) downto 1 do
write(t, kelime[i]);
close(t);
readln;
End
```

Monitör



d:\tt.txt

121714